

ของท่านอยู่ติดกับตลาด ซึ่งเมื่อเคาะตีฬะฮฺฮุมฺรฺทราบข่าว ท่านก็ส่งมูหัมมัด อิบน์มัสละมะฮฺเพื่อไปเผาทำลายทันที (al-Tabaṭī, 1988: 2/481) ท่านไม่มีทหารประจำตัวคอยอารักขาความปลอดภัยทั้งยามอยู่ที่บ้านหรือออกปฏิบัติงานนอกพื้นที่ อีกทั้งในท่ามกลางความมืดสนิทของยามค่ำคืนท่านยังออกตลาดระเวนเพียงผู้เดียวเป็นกิจวัตรเพื่อตรวจตราความสงบเรียบร้อยและความทุกข์สุขของประชาชนด้วยตัวเองโดยไม่มีทหารคุ้มกัน

อิบนุ อัล-อรัซก (Ibn al-Arzaq, n.d.:1/42) ได้กล่าวถึงการเดินทางของทูตจักรพรรดิเปอร์เซียที่มาพบกับท่านฮุมฺรฺ ในขณะที่ท่านนอนหลับอย่างโดดเดี่ยวโดยไม่มีผู้อารักขาว่า

يروى عن يزيد جرج، آخر ملوك فارس، أنه بعث رسولا إلى عمر بن الخطاب رضي الله عنه، وأمره أن ينظر في شأمله. فلما دخل المدينة، قال: أين ملككم؟ قالوا: ليس لنا ملك، وإنما أمير خرج. فخرج الرجل في أثره، فوجده نائما في الشمس، ودرته تحت رأسه قد عرق جبينه حتى ابتلت منه الأرض، فلما رآه على حالته، قال: عدلت فأمنت، فمنت، وصاحبنا، جار فخاف، فسهر، أشهد أن الدين دينكم، ولولا رسول لأسلمت. (بدائع السلك)

มีรายงานว่าองค์ฮัศตะเกิร์ด จักรพรรดิองค์สุดท้ายของราชวงศ์เปอร์เซีย ได้ส่งทูตคนหนึ่งมาหาท่านฮุมฺรฺ อิบนุ อัล-ค็อฎฏ็ออบ และสั่งให้เขาสังเกตพฤติกรรมและลักษณะของท่านอย่างละเอียด ครั้นเมื่อมาถึงเมืองมะดีนะฮฺ เขาก็ถามชาวเมืองว่า "กษัตริย์ของพวกท่านอยู่ที่ไหน?" พวกเขาตอบว่า "พวกเราไม่มีกษัตริย์หรอก แต่พวกเรามีผู้นำซึ่งตอนนี้ท่านไม่อยู่" แล้วเขาก็ออกตามหาท่าน และมาพบว่าท่านกำลังนอนหลับในที่โล่งตากแสงตะวันอยู่ ได้สืบทราบว่ามีไม้เรียวประจำตัวอยู่ และใบหน้ามีหยาดเหงื่อหยดลงบนพื้นดิน เมื่อเขาเห็นท่านในสภาพเช่นนี้ เขากล่าวว่า "ท่านยุติธรรม ท่านจึงมีความสุขและนอนหลับอย่างสบาย ส่วนจักรพรรดิของเรา ท่านทารุณ เลยหวาดกัวและไม้หลับ ฉันขอเป็นพยานว่าศาสนาที่แท้คือศาสนาของพวกท่าน และหากว่าไม่ใช่เพราะเป็นทูตที่ถูกส่งมา ฉันก็คงจะเข้ารับอิสลามอย่างแน่นอน"

เช่นเดียวกับอบิซัยด์ อัล-บัสรี (Abi Zayd al-Basri) ที่ได้กล่าวในทำนองนี้ตามรายงานที่ 1134 ในหนังสือ "อักบาร อัล-มะดีนะฮฺ อัล-มุเนาะเราะฮฺ" ว่า

มีคณะทูตจากเปอร์เซียได้มาหาท่านฮุมฺรฺแต่ไม่พบท่านที่บ้าน มีคนบอกพวกเขาว่าท่านอยู่ที่มัสยิดเพียงคนเดียว พวกเขาเลยไปหาท่านและพบว่าท่านอยู่ในนั้นโดยไม่มีผู้อารักขาหรือผู้ใหญ่มั้แต่คนเดียว พวกเขาเลยกล่าวว่า "นี่แหละคือความยิ่งใหญ่ที่

แท้จริง ไม่ใช่ความยิ่งใหญ่ของจักรพรรดิโกเซอร์หรือ” (Abī Zayd al-Baṣrī, 1996 : 367)

มอลิป อับดุลกาฟี (Ghālib ‘Abd al-Kafī, 1983: 80) ได้กล่าวถึงการเดินลาดตระเวนไปตามตรอกซอยต่าง ๆ ของเคาะลีฟะฮ์สุลฎันที่ท่ามกลางความวังเวงและมีคิมิขของยามรุ่งสว่างว่า

ผู้นำของรัฐที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสมัยนั้น ร่างกายท่านเห็นห่างจากการหลับนอนและออกไปท่ามกลางความมืดมิดของยามราตรีโดยไม่มีผู้อารักขาและไม่มีผู้ช่วย เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดเวลาของท่านได้ทุ่มเทเพื่อให้บริการแก่ประชาชน ท่านห่วงใยต่อพวกเขามากกว่าตัวเอง ท่านทำทุกสิ่งด้วยตัวเองโดยไม่ขอให้ผู้ใดช่วยนอกจากว่าสิ่งนั้นท่านไม่สามารถกระทำได้เพราะอยู่ไกลตัวหรือเกินกว่าความสามารถของท่าน ๆ ได้ลาดตระเวนไปทั่วมุมเมืองโดยไม่เกรงกลัวการลอบทำร้ายเพราะท่านไม่เคยทรยศประชาชนและไม่ละเลยในหน้าที่

ปรากฏการณ์เช่นนี้ ย่อมเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงสภาพความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในยุคเคาะลีฟะฮ์สุลฎัน เพราะหากชีวิตของประชาชนไม่ปลอดภัย ผู้นำและเหล่าข้าหลวงจะต้องเป็นบุคคลแรกที่ต้องให้การอารักขาและคุ้มกัน ดังสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังยุคของท่าน เช่น ในสมัยของราชวงศ์อุมัยยะฮ์และราชวงศ์อับบาซียะฮ์ที่ผู้นำต้องได้รับการคุ้มกันอย่างเข้มงวด เป็นต้น

3.1.2. ชาวต่างชาติขอเข้ามาประกอบการค้าขายในรัฐอิสลาม

ความไว้วางใจและเชื่อมั่นของชาวต่างประเทศต่อรัฐอิสลามด้วยการแสดงความจำนงขอเข้ามาอยู่อาศัยเพื่อประกอบการค้าขายและเสนอผลประโยชน์ตอบแทนแก่รัฐอิสลามก็เป็นสิ่งชี้วัดถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดขึ้นในสังคมรัฐอิสลามในยุคของเคาะลีฟะฮ์สุลฎันอีกประการหนึ่ง เพราะหากภายในสังคมรัฐอิสลามไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชาวต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศที่ไม่มีความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศกับรัฐอิสลาม (Dār al-Harb) ก็คงไม่กล้าที่จะเข้ามาประกอบอาชีพในรัฐอิสลาม เพราะหากเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในระหว่างที่พำนักอาศัยและประกอบการค้าขายแล้ว พวกเขาจะไม่สามารถเรียกร้องให้รัฐบาลของพวกเขาเข้ามาปกป้องได้

ทั้งนี้ จากการวิจัยพบว่ามีชาวต่างชาติที่ไม่ใช่ชาวมุสลิมจำนวนไม่น้อยสนใจเข้ามาประกอบการค้าขายในรัฐอิสลามในสมัยเคาะลีฟะฮ์สุลฎันอับนุ อัล-ค็อฏฏอบ رضي الله عنه โดยสังเกตจากการมีระบุในระเบียบว่าด้วยการเรียกเก็บภาษีการค้าว่าให้เรียกเก็บในอัตราร้อยละสิบต่อปีจากราคาสินค้าของชาวต่างชาติที่ไม่ใช่มุสลิมและมาจากประเทศที่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับรัฐอิสลาม (Ahl al-Harb) ดังที่ กอฎี อนุยูซุฟ (Qaḍī Abū Yūsuf) ได้กล่าวอ้างคำพูดของอนัส อิบนุ มาลิกว่า

เคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺ ได้แต่งตั้งฉันให้เรียกเก็บภาษีการค้าและได้วางกฎระเบียบขึ้นให้ฉันเรียกเก็บภาษีในอัตราร้อยละสองจุดห้าจากสินค้าพาณิชย์ต่าง ๆ ของชาวมุสลิม ร้อยละห้าจากชาวซิมมีย และร้อยละสิบจากอะฮ์ลุดดีน (คือ ชาวต่างชาติที่มาจากประเทศที่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับรัฐอิสลาม) (Qaḍī Abū Yūsuf , n.d.: 135)

นอกจากนี้ ยังมีรายงานจากซัยยาด อัล-อะสะดี (Zayyad ibn Ḥaḍīr al-Asadī) ว่าท่านอุมัยรฺ อิบน์ อัล-ค็อฏฏอบ رضي الله عنه ได้แต่งตั้งเขาให้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บภาษีการค้า ที่อิรักและซาม โดยให้เก็บภาษีในอัตราดังกล่าวเช่นกัน (Qaḍī Abū Yūsuf , n.d.: 136)

กอฎี อับยูซุฟ (Qaḍī Abū Yūsuf) กล่าวว่า ชาวมันบิจ (Manbij) ซึ่งเป็นพลเมืองของชาติจากโพ้นทะเลที่ไม่มีความผูกพันทางการทูตใด ๆ กับรัฐอิสลาม (Ahl al-Harb) ได้ส่งสาส์นมายังเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺเพื่อขออนุญาตเข้ามาประกอบธุรกิจในรัฐอิสลามมีใจความว่า “ขอให้ท่านจงอนุญาตแก่พวกเราให้เข้ามาในประเทศของท่านในฐานะนักธุรกิจและเก็บภาษีร้อยละสิบจากพวกเราด้วยเถิด” แล้วเคาะลีฟะฮ์ก็ได้นำเรื่องดังกล่าวมาปรึกษาหารือกับบรรดาเสาะหาบะฮ์ ซึ่งปรากฏว่าพวกเขาต่างก็เห็นชอบ ท่านจึงมีมติอนุญาตให้แก่พวกเขา ชาวมันบิจจึงเป็นชาวต่างชาติกลุ่มแรกที่รัฐอิสลามเก็บภาษีการค้าร้อยละสิบของราคาสินค้า (Qaḍī Abū Yūsuf , n.d.: 135)

กอฎี อับยูซุฟ (Qaḍī Abū Yūsuf) ยังได้รายงานถึงการร้องทุกข์ของพ่อค้าอาหรับคริสเตียนต่อเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺ เนื่องจากถูกเจ้าหน้าที่สรรพากรเรียกเก็บภาษีทั้งขาเข้าและขาออก จนนำไปสู่การระงับในกฎระเบียบการเรียกเก็บภาษีว่าให้เรียกเก็บปีละหนึ่งครั้งและนำไปสู่การเข้ารับอิสลามของเขา เนื่องจากประทับใจในความยุติธรรมของเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺว่า

มีชายชาวคริสเตียนคนหนึ่งได้ผ่านด่านตรวจตราของเจ้าหน้าที่สรรพากรของเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺ โดยเขาได้นำม้าหนึ่งตัวราคาสองหมื่น (ดิรฮัม) ซึ่งเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้เสนอให้เขาปรับเงินหนึ่งหมื่นเก้าพัน (การเรียกเก็บภาษีศุลกากรในสมัยนั้น มีสองวิธีด้วยกัน คือ รัฐเรียกเก็บสินค้าและจ่ายค่าสินค้าสุทธิหลังจากหักภาษีเรียบร้อยแล้วแก่เจ้าของสินค้า หรือ เจ้าของสินค้าชำระภาษีสินค้าตามอัตราที่รัฐเรียกเก็บ) แต่เขาปฏิเสธ เจ้าหน้าที่จึงไม่เอาม้า แต่เรียกเก็บภาษีร้อยละสิบแทน ต่อมาไม่นาน เขาก็ผ่านการตรวจตราเจ้าหน้าที่คนนั้นอีกในตอนขากลับ ปรากฏว่าเขา (เจ้าหน้าที่) ต้องการจะเรียกเก็บภาษีร้อยละสิบอีกครั้งที่สอง เขาจึงปฏิเสธ ไม่ยอมชำระและมาหาเคาะลีฟะฮ์ด้วยความรู้สึกอึดอัดใจ ปรากฏว่าเคาะลีฟะฮ์อยู่ในมัสยิด เขาจึงไม่เข้าไป และยื่นคอกท่าน ณ ประตูมัสยิด พร้อมกับกล่าวว่า “ฉันคือผู้อาวุโสคริสเตียน” ท่านอุมัยรฺจึงตอบว่า “และฉันก็คือผู้อาวุโสมุสลิมผู้เที่ยงตรง” แล้วเขาก็เล่าเรื่องราวของเขาแก่ท่าน ท่านจึงกล่าวว่า “พอแล้ว” ชายคริสเตียนจึงนึกว่าท่านไม่

สนใจคำพูดของเขา เลยกลับไปอย่างคนสิ้นหวัง แต่เมื่อมาพบกับเจ้าหน้าที่ศาลากร ก็ปรากฏว่าหนังสือของอุมร์ที่มีความว่า “ท่านจงอย่าเรียกสิ่งใด ๆ จากเขา” ได้มาถึง ล่วงหน้าแล้ว เจ้าหน้าที่ศาลากรจึงได้บอกเขาถึงหนังสือดังกล่าวและไม่เก็บสิ่งใด ๆ จากเขา ชายคริสเตียนคนนั้นถึงกับประทับใจเป็นอย่างมากต่อความยุติธรรมของ เคาะลีฟะฮ์อุมร์ เขาเลยเข้ารับอิสลาม (Qadī Abū Yūsuf, n.d.: 134)

การเข้ามาประกอบธุรกิจของกลุ่มคนเหล่านี้ตลอดจนความมีอิสระเสรีในการเดินทางไปค้าขายตามที่ต่าง ๆ ภายในอาณาจักรอิสลามของพวกเขาย่อมเป็นสิ่งที่ดีที่ชี้ให้เห็นความสงบสุขและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ อัล-กีอฎฎีอับ رضي الله عنه ตลอดจนยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงความไว้วางใจของชาวต่างชาติที่มีต่อกฎหมายอิสลามและการปฏิบัติตัวของเจ้าหน้าที่รัฐต่อชาวต่างชาติที่ไม่มีความผูกพันทางการทูตใด ๆ ในระดับรัฐ เพราะหากชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและคนต่างด้าวในรัฐอิสลามไม่ปลอดภัยแล้ว พวกเขาคงไม่เป็นฝ่ายขออนุญาตเข้ามาประกอบธุรกิจในรัฐอิสลามและเสนอค่าตอบแทนในอัตราที่สูงซึ่งรัฐอิสลามไม่เคยเรียกเก็บจากผู้ใดก่อนหน้านี

3.1.3. การไม่มีสงครามกลางเมือง

การปราศจากสงครามกลางเมืองเป็นสิ่งชี้วัดถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอีกประการหนึ่งเช่นเดียวกัน เพราะหากเกิดศึกสงครามกลางเมือง อำนาจอริฐในการคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนก็จะเสื่อมและไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ชีวิตของประชาชนต้องตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกคุกคามหรือฆาตกรรม ทรัพย์สินของพวกเขาเสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิดหรือโจรกรรม พวกเขาจะอยู่ในความหวาดกลัวและหวาดระแวง ผู้คนจำนวนมากต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ต้องพลัดพราก อดอยาก และไร้ที่อยู่อาศัย สันติสุขในสังคมก็จะไม่เกิดขึ้น

โดยทั่วไปแล้ว สงครามกลางเมืองนั้น มักเกิดจากความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์หรือระหว่างผู้มีอำนาจในบ้านเมือง เช่น ข้าหลวง แม่ทัพ หรือผู้นำศาสนา ซึ่งคนเหล่านี้ต่างมีพรรคพวกและผู้ติดตาม เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างพวกเขา พรรคพวกและผู้ติดตามก็พร้อมที่จะสนับสนุนคนของตัวเองทั้งด้วยกำลังพลและกำลังทรัพย์จนความขัดแย้งขยายวงบานปลายส่งผลกระทบต่อทั่วอาณาจักร

จากการวิจัย พบว่าในช่วงสิบปีแห่งสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ อัล-กีอฎฎีอับ رضي الله عنه นั้น ไม่มีสงครามกลางเมืองใด ๆ เกิดขึ้น เมื่อเทียบกับสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์หลังจากท่าน ซึ่งมักจะเกิดเหตุวุ่นวายจลาจลกลางเมืองเกือบทุกสมัย เช่น การปิดล้อมเมืองมะดีนะฮ์ของชาวอิยิปต์ในสมัยเคาะลีฟะฮ์อูสมาน อิบน์อับดุลอ์ฟาน رضي الله عنه สงครามศิปฟินในสมัยเคาะลีฟะฮ์อะลี อิบน์อบีฏอลิบ رضي الله عنه เกิดกลุ่มเคาะวะรีจญ์ในสมัยอุมายยะฮ์ อิบน์ อบีสุฟยาน เกิดสงครามกัรบะลาฮ์ในสมัยยะซีด อิบน์อุมายยะฮ์ และเกิดการขัดแย้งระหว่างตระกูลอุมัยยะฮ์และตระกูลอับบาสิยะฮ์ เป็นต้น ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ล้วนคุกคามความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

อัล-อัสเกาะลานีย (al-'Asqalānī) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการปราศจากสงครามกลางเมืองและความเป็นหนึ่งเดียวของสังคมในยุคเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ว่า

ความเชี่ยวชาญในการปกครองประชาชนด้วยพระคัมภีร์ของอัลลอฮ์และแบบอย่างของท่านเราะสูลุลลอฮ์ -ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสัลลิม- ถือว่าท่านอุมัยยะฮ์มีความพิเศษในเรื่องนี้ เนื่องจากอายุการปกครองอันยาวนาน(10 ปี) ของท่านหากเปรียบเทียบกับท่านอับบัส และประชาชนทั้งหมดต่างจงรักภักดีต่อท่านหากเปรียบเทียบกับท่านอุสมาน ทั้งนี้ เนื่องจากสมัยของท่านอับบัสนั้นมีระยะเวลาในการปกครองสั้นมาก จึงมีการขยายดินแดนใหม่น้อยมาก ซึ่ง(การพิชิตดินแดนใหม่)นับเป็นสาเหตุของการเกิดความขัดแย้งต่างๆ แต่ท่ามกลางความกดดันดังกล่าว ท่านอุมัยยะฮ์สามารถปกครองด้วยระยะเวลาอันยาวนานโดยไม่มีผู้ใดกระด้างกระเดื่องเลย (al-'Asqalānī, 1986: 7/56)

3.1.4 บ้านเมืองปลอดจากขโมย

จากการวิจัยพบว่าในยุคเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ อิบน์ อัล-ค็อฎฏอบ ร.ฮ. นั้นถือเป็นยุคที่สังคมปลอดโจรขโมย เพราะมีคดีความเกี่ยวกับการขโมยทรัพย์สินที่ระบุในหนังสือประวัติศาสตร์เพียงสองคดีเท่านั้น คือ คดีชายคนหนึ่งขโมยทรัพย์สินจากกองคลังเมืองกุฟะฮ์ กับคดีที่ทาสขโมยอูฐตัวหนึ่งเพื่อนำไปเชือดกิน(Akram Dia' al-'Umarī, 2006: 162) ซึ่งทั้งสองคดีความนี้ ผู้ขโมยไม่ต้องถูกตัดมือแต่อย่างใดเนื่องจากไม่อยู่ในเงื่อนไข โดยคดีแรกนั้น รัฐได้ลงโทษด้วยการเนรเทศเป็นการสั่งสอนและไม่ลงโทษตัดมือก็เพราะประชาชนทุกคนมีสิทธิในทรัพย์สินส่วนกลางของกองคลัง ส่วนคดีที่สอง รัฐลงโทษนายทาสด้วยการปรับสองเท่าราคาอูฐ คือ แปดร้อยดิรฮัมและต้องทำสัญญาว่าจะไม่ปล่อยให้ทาสออกนอกอีกต่อไป

ความปลอดภัยของทรัพย์สินที่เกิดขึ้นในสังคมเช่นนี้ นับว่าสอดคล้องเป็นอย่างยิ่งกับการรายงานของอิหม่ามมาลิก อิบน์ อนัส ในหนังสือหะดีษอัล-มุวัฏฏะฮ์ (al-Muwatt'a') ที่ว่า

ในสมัยท่านเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ อิบน์ อัล-ค็อฎฏอบ อูฐที่หายไม่มีใครแตะต้อง กระทั่งถึงสมัยท่านเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ อิบน์ อ็อฟฟาน ท่านได้สั่งให้ลงบันทึกลงแล้วขายไป เมื่อเจ้าของมาหา ก็จะคืนเงินดังกล่าวให้ (Mālik ibn Anas, n.d.: 3/129)

3.2 ประชาชนได้รับความยุติธรรม

การได้รับความยุติธรรมในการชำระคดีความต่าง ๆ ที่เป็ความทุกข์ยากของประชาชน ก็เป็นสิ่งที่วัดถึงการเกิดสันติสุขในสังคมประการหนึ่ง เพราะหากประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบ ไม่มีที่พึ่ง

ทางกฎหมาย มีการคอร์ปชั่นหรือเล่นพรรคเล่นพวกในวงการพิพากษา ตลอดจนกระบวนการยุติธรรมถูกแทรกแซงแล้ว ประชาชนก็จะมีชีวิตอย่างคับแคบใจและสันติสุขในสังคมก็ย่อมไม่เกิดขึ้น

จากการวิจัยพบว่า ประชาชนในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์สุลฎัน อิบน์ อัล-ค็อฎูบีย์นั้นได้รับความยุติธรรมอย่างสมบูรณ์ รัฐให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่ประชาชนทุกชาติและศาสนา ไม่มีการเลือกปฏิบัติทางกฎหมายในระหว่างกลุ่มประชาชน พวกเขาไม่เสีรภาพในการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องร้องทุกข์แม้ว่าผู้ที่เป็นจำเลยนั้นจะเป็นคนมีอำนาจในบ้านเมืองก็ตาม พวกเขาไม่กลัวที่จะทักท้วงติเตียน ฟ้องร้อง แม้กับบุคคลระดับสูงสุดหรือบุคคลหมายเลขหนึ่งของรัฐอย่างตัวเคาะลีฟะฮ์ โดยที่ไม่จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์และเงื่อนไขมากมายในการที่จะเข้าถึงตัวผู้เป็นผู้นำ พวกเขาสามารถฟ้องร้องได้โดยไม่ต้องขอร้อง โดยไม่เกรงกลัวว่าจะเกิดภัยคุกคามความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินในภายหลัง นับว่าเป็นภาพของความกล้าหาญทางด้านอิสรภาพและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากประเทศในโลกที่กำลังพัฒนาในปัจจุบันเพิ่งจะอยู่ระหว่างการพยายามพัฒนาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการตรวจสอบและฟ้องร้องเจ้าหน้าที่รัฐให้เกิดขึ้น เช่น โดยวิธีการจัดตั้งศาลปกครองหรือองค์กรกลางต่าง ๆ เป็นต้น เพราะหากรัฐสามารถบังคับให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตัวภายใต้กรอบกฎหมายหรือสร้างความยุติธรรมในคดีความระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐได้สำเร็จแล้ว ความยุติธรรมในคดีความระหว่างประชาชนกันเองก็จะเกิดขึ้นอย่างง่ายดาย

ผู้เขียนหนังสืออัล-กิชัม อัล-อิสลามียะฮ์ได้กล่าวถึงความยุติธรรมของเคาะลีฟะฮ์สุลฎันผู้ซึ่งต้องวางตัวอยู่ในกรอบกฎหมายเสมอเหมือนประชาชนคนทั่วไปและเวลาจะฟ้องร้องผู้ใดก็จะต้องมีพยานหลักฐานเช่นพวกเขาทุกประการว่า

ومثال آخر في تطبيق العدل في الإسلام ، عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - أمير المؤمنين ، الذي لم تزد قيمة شهادته على شهادة غيره من الناس لجرد كونه أميراً . فقد روي عنه أنه كان يمر ليلاً - على عادته - ليتفقد أحوال رعيتيه ، فرأى رجلاً وامرأة على فاحشة ، وجمع الناس وخطب فيهم : " ما قولكم أيها الناس في رجل وامرأة رأهما أمير المؤمنين على فاحشة؟ فرد عليه علي بن أبي طالب : يأتي أمير المؤمنين بأربعة شهداء ، أو يجلد حد القذف ، شأنه شأن سائر المسلمين . ثم تلا قوله تعالى : { وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ } ولم يملك أمير المؤمنين إلا أن يمسك عن ذكر أسماء الجناة ، حيث أدرك أنه لا يستطيع أن يأتي بباقي نصاب الشهادة وأنه لا فرق في هذا بينه وبين سائر المسلمين . (القيم الإسلامية)

และอีกตัวอย่างที่แสดงถึงการเกิดความยุติธรรมในอิสลามก็คือ อุมัร อิบน์ อัล-ค็อฏฏี ออบ อะมีรุลมุมินีน ผู้ซึ่งมีน้ำหนักในด้านการเป็นพยานไม่แตกต่างไปจากประชาชนทั่วไป แม้ว่าท่านจะเป็นถึงผู้นำสูงสุดก็ตาม ดังที่มีรายงานว่าคืนหนึ่ง ขณะที่ท่านกำลังเดินลาดตระเวนตามปกติของท่าน ๆ ได้พบกับชายหญิงคู่หนึ่งกำลังกระทำผิดทางเพศ ท่านเลยรวบรวมประชาชนและกล่าวกับพวกเขาว่า "โอ้ ประชาชน พวกท่านเห็นอย่างไรในเรื่องชายหญิงสองคนที่อะมีรุลมุมินีนเห็นทั้งสองกำลังทำผิดทางเพศอยู่? แล้วอะลี อิบน์อบีฏอลิบก็ตอบขึ้นว่า "อะมีรุลมุมินีนจะต้องนำพยานสี่คนมายืนยัน หรือไม่ว่าท่านจะต้องถูกโบยฐานกล่าวหา "อัล-เกาะฮัฟ" (กล่าวหาผู้อื่นประพฤติดีผิดทางเพศโดยไม่มีหลักฐานซึ่งมีโทษต้องถูกเจียน 80 ครั้ง) ฐานของท่านก็เหมือนฐานะของประชาชนมุสลิมทั่วไป แล้วเขาก็อ่านอายัตอัลกุรอาน (al-Qiyam al- Islāmiyah, n.d.: 1/18)

﴿ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ

شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾

النور : ๔

(ความว่า : และผู้ที่กล่าวหาหญิงบริสุทธิ์แล้วไม่สามารถนำพยานสี่คนมายืนยันก็จงเจียนเขาแปดสิบครั้ง และจงอย่ารับการเป็นพยานของเขาอีกตลอดไป และบุคคลเหล่านี้แหละคือพวกเลวทราม - อัล-นุร : 4)

แล้วอะมีรุลมุมินีนก็ต้องปกปิดชื่อผู้ต้องหาให้เงียบไป เพราะท่านรู้ดีว่าท่านไม่สามารถจะหาพยานบุคคลมายืนยันได้และไม่มีเอกสิทธิ์เฉพาะสำหรับท่านในเรื่องนี้ แต่ประการใดเลย

อัสมัดฮุคดีย (al-Mas'ūdī) ได้กล่าวในหนังสือ Murūj al-Dhahab wa Ma'ādin al-Jawhar (1983) ถึงการวางตัวของเคาะลีฟะฮ์ยุคคคคคความต่าง ๆ ว่าเวลามีข้อร้องเรียนจากประชาชน ท่านเคาะลีฟะฮ์ไม่รีรอที่จะสอบสวนข้อเท็จจริง เพื่อไม่ให้ความศรัทธาต่อรัฐคลอนแคลนหรือเสื่อมเสีย ท่านไม่เลือกปฏิบัติแม้ว่าผู้ที่ถูกร้องเรียนนั้นจะเป็นถึงระดับข้าหลวงที่ใกล้ชิดและสนิทสนมกับท่าน ดังกรณีที่มีชาวหิมชฺได้ร้องเรียนขอให้ท่านปลดสะอิด อิบน์ อามิร ออกจากการเป็นข้าหลวงประจำแคว้นหิมชฺ (ซีเรีย) โดยชาวหิมชฺเกิดความไม่พอใจต่อผู้นำประจำแคว้นเนื่องจากออกทำงานสาย ไม่รับงานในเวลากลางคืน ขาดทำงานหนึ่งวันในหนึ่งเดือน ท่านอุมัรจึงเรียกท่านสะอิดเพื่อรับทราบข้อกล่าวหา และสอบสวนสาเหตุ ซึ่งท่านสะอิดก็ได้ยอมรับข้อกล่าวหาทั้งหมด โดยให้เหตุผลว่า ที่ไม่รับงานตอนกลางคืนเพราะในตอนกลางวันได้ให้เวลากับประชาชนแล้ว เวลากลางคืนขอปลีกตัวให้กับอัลลอฮ์ ที่ออกทำงานสายก็เพราะท่านไม่มีคนใช้ ท่านจึงต้องตีแบ้ง รอให้แบ้งฟองตัว แล้วจึงอบแบ้ง จากนั้นเอาน้ำ

ละหมาด แล้วออกมาหาประชาชน ซึ่งเมื่อชาวเมืองได้ฟังเหตุผล พวกเขาก็พอใจและสลายตัว (al-Mas'ūdī, 1983: 2/314)

มะหมูด ซากิร (Mahmūd Shākir) ได้กล่าวในหนังสือ "al-Tarikh al- Islām" ถึงการผดุงความยุติธรรมของเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ว่า

ท่านจะตรวจสอบข้าหลวงประจำแคว้นต่างๆ โดยจะตรวจสอบแม้กระทั่งในเรื่องอาหารการกิน เครื่องดื่ม เสื้อผ้าและที่อยู่อาศัย-หมายถึงทุกอย่างที่อยู่ในความรับผิดชอบของท่าน- โดยในการนี้ ข้าหลวงทุกคนจะถูกนัดหมายให้มาพบกันที่มักกะห์ทุกปีในฤดูกาลฮัจญ์, นอกจากนั้น ท่านจะสอบถามประชาชนเกี่ยวกับความประพฤติของข้าหลวง การยึดมั่นในศาสนาและการปกครองที่เป็นธรรม และท่านจะรับฟังปัญหาต่างๆ ของประชาชนด้วยตัวเอง โดยท่านมุฮัมมัดอิบน์มุสลิมะฮ์ ถือได้ว่าเป็นผู้ตรวจชั้นผู้ใหญ่ที่จะสอบสวนทางวินัยกับข้าหลวงเมื่อมีข้อร้องเรียน ซึ่งท่านเคยถูกส่งไปสอบสวนชะดุ อิบน์อูบัยด์ กอซ ข้าหลวงอิรัก และได้รับฟังข้อร้องเรียนเกี่ยวกับอัล-มุฆีเราะฮ์ อิบน์ซุบะฮ์ อัมร อิบน์ อัล-อาศ กุตามะฮ์ อิบน์ มะซูน ชะฮีด อิบน์ อามิร อียาด อิบน์ อัล-ฆะนะนัมและคนอื่นๆ และดูเหมือนว่ากับข้อร้องเรียนเกี่ยวกับอัมร อิบน์ อัล-อาศ ข้าหลวงอียิปต์นั้นเป็นข้อร้องเรียนที่อื้อฉาวมากที่สุด (Mahmūd Shākir, 1990: 206)

ข้อร้องเรียนอื้อฉาวที่ มะหมูด ซากิร กล่าวถึง คือ คดีแข่งม้าที่อียิปต์ซึ่งเป็นคดีที่นักประวัติศาสตร์ต่างให้ความสนใจและบันทึกไว้เป็นอุทาหรณ์แก่คนรุ่นหลัง กล่าวคือมีชายชาวอียิปต์คนหนึ่งได้เดินทางมาฟ้องต่อเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ที่เมืองมะดีนะฮ์ว่าตน ได้ถูกบุตรชายของข้าหลวงอียิปต์ทุบตีในงานแข่งม้าที่จัดขึ้นที่อียิปต์โดยอัมร อิบน์ อัล-อาศ ข้าหลวงประจำแคว้น ซึ่งเคาะลีฟะฮ์ได้รับคำฟ้องร้องของชาวดังกล่าวพร้อมกับเรียกตัวข้าหลวงอียิปต์และบุตรชายให้เดินทางมายังเมืองมะดีนะฮ์ทันที โดยคดีนี้สิ้นสุดลงด้วยการที่ท่านได้สั่งให้ชายดังกล่าวเขียนบุตรของอัมร อิบน์ อาศต่อหน้าเขาพร้อมกับได้กล่าวคำพุดประวัติศาสตร์ที่ได้รับการกล่าวขานอย่างแพร่หลายว่า “โอ้ อัมร ท่านเอาคนมาทำทาสตั้งแต่ตอนไหนเล่า ทั้ง ๆ ที่มารดาเขาลอดเขาออกมาในสภาพที่เป็นไท?” ซึ่งรายละเอียดของคดีนี้อัล-มุตะเกีย อัล-ฮินดี (al-Muttaqī al-Hindī, 1989: 13/873: 36010) ได้บันทึกคำบอกเล่าของอนัส อิบน์ มาลิกในหนังสือหะษิษกันซุลอุมมาล (Kanz al-'Ummāl) ของท่านว่า

36010 – أن رجلا من أهل مصر أتى عمر بن الخطاب فقال : يا أمير المؤمنين عائد بك من الظلم قال : عذت معاذًا قال : سأبقت ابن عمرو بن العاص فسبقته فجعل يضربني بالسوط ويقول : أنا ابن الأكرمين فكتب عمر إلى عمرو يأمره بالقدوم ويقدم بابه معه فقدم فقال عمر : أين المصري ؟ خذ السوط فاضرب

فجعل يضربه بالسوط ويقول عمر : اضرب ابن الأكرمين . قال أنس فضرب فوالله لقد ضربه ونحن نحب ضربه فما أقلع عنه حتى تمنينا أنه يرفع عنه ثم قال عمر للمصري : ضع السوط على صلعة عمرو فقال : يا أمير المؤمنين إنما ابنه الذي ضربني وقد استقدت منه فقال عمر لعمرو : مذكم تعبدتم الناس وقد ولدكم أمهاتهم أحرارا ؟ (كثر العمال)

มีชายชาวอียิปต์คนหนึ่งมาหาท่านอุมัร อิบน์ อัล-ค็อฎฏ็อบ และกล่าวว่า “โอ้ ท่านอุมัรุลมุมินีน ฉันหนีร้อนมาพึ่งท่าน” ท่านอุมัร ถามว่า “ท่านปลอดภัยแล้ว? เขาเล่าว่า “ฉันแข่งม้ากับบุตรชายของท่านอุมัร อิบน์ อาศ (ข้าหลวงอียิปต์) แล้วฉันก็ชนะเขา เขาเลยทุบตีฉันด้วยแส้ พร้อมกับพูดว่า “ฉันเป็นลูกคนใหญ่คนโตนะ” แล้วท่านอุมัร ก็เขียนหนังสือสั่งให้อุมัรมาหาท่านพร้อมกับบุตรชาย

ครั้งเมื่ออุมัร ได้มาถึง ท่านอุมัรก็ถามว่า “ไหนล่ะ ชายอียิปต์? เอาเส้้นี่เขียนเขาซิ” แล้วเขาก็เขียน โดยที่ท่านอุมัรคอยพูดซ้ำเติมว่า “เขียนไปเลย ลูกคนใหญ่คนโต” อนัสเล่าว่า “ขอสาบานต่ออัลลอฮฺ ชายคนนั้นจึงเขียนเขาซึ่งเราเองก็พอใจในการเขียนของเขา และเขาเขียนไม่หยุดกระทั่งเรานึกในใจอยากให้เขาหยุดเขียน หลังจากนั้น ท่านอุมัร ก็ได้สั่งว่า “จงเคาะแส้ลงบนหัวล้านของอุมัรด้วย” ชายอียิปต์ กล่าวว่า “โอ้ ท่านอะมัลมุมินีน (ไม่ล่ะ)บุตรของเขาคือผู้ที่ทุบตีฉันและฉันก็ล้างแค้นเขาแล้ว” ท่านอุมัรจึงกล่าวแก่อุมัรว่า “โอ้ อุมัร ท่านเอาคนมาทำทาสตั้งแต่ตอนไหนเล่า ทั้ง ๆ ที่มารดาเขาคลอดเขาออกมาในสภาพที่เป็นไท?”

คอลิด มุหัมมัดคอลิด (Khalid Muhammad Khālid) (1987) ได้กล่าวในหนังสือ “Khulafā' al-Rasūl” ถึงเสรีภาพของประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัรว่า

วันหนึ่ง ในขณะที่ท่านคอลีฟะฮ์อุมัรกำลังนั่งอยู่พร้อมกับสหายหลายคน ได้มีคนแปลกหน้าจากแดนไกลคนหนึ่ง เข้ามายังที่ที่ท่านั่งอยู่ เมื่อเขาเข้ามาใกล้และพองำคนได้ เขากล่าวว่า “ท่านคือท่านอุมัรใช่ไหม? ความหายนะจากอัลลอฮฺจงเกิดขึ้นกับท่าน โอ้ท่านอุมัร” จากนั้นเขาก็ได้จากไป ผู้อยู่ในเหตุการณ์บางคนเลยติดตามเขาด้วยความโกรธ แต่ท่านอุมัรได้เรียกคนเหล่านั้นให้กลับมาอย่างที่เดิม และท่านเองเป็นผู้วิงเขาะๆ ไล่ตามชายดังกล่าวด้วยใจระทึก จนกระทั่งตามทัน ท่านเลยถามว่า “ความหายนะจากอัลลอฮฺจงเกิดขึ้นกับฉันทำไม? โอ้ เพื่อนอาหรับ

เขาตอบว่า " เพราะเจ้าพนักงานและข้าหลวงของท่าน ไม่ยุติธรรม ข้ายังรังเกียจประชาชน " ท่านเลยถามว่า " ท่านหมายถึงเจ้าหน้าที่คนไหน ? " ชายดังกล่าวตอบว่า " เจ้าหน้าที่ของท่านที่อียิปต์ ที่ชื่อว่า อียาค อิบน์ อัล-เมะนะนัม "

เมื่อเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺ ได้ยินคังนั้น จึงแต่งตั้งชายสองคนในหมู่เศาะหาบะฮ์ พร้อมกล่าวกับคนทั้งสองว่า ท่านทั้งสองจงไปยังอียิปต์ และนำตัวอียาค อิบน์ อัล-เมะนะนัมมาหาฉัน (Khālid Muḥammad Khālid, 1987: 181)

เช่นเดียวกับการที่ ษะอฺลา อิบน์ อุมัยยะฮ์ ข้าหลวงประจำแคว้นเยเมนต้องเดินทางไปพบท่านเคาะลีฟะฮ์ที่มะดีนะฮ์หลายครั้ง เพื่อสะสางคดีที่มีคนฟ้องร้อง และเขาเป็นข้าหลวงอีกคนหนึ่งที่ต้องถูกยึดทรัพย์ครั้งหนึ่งเมื่อหมดวาระหน้าที่ข้าหลวง (al-Sallābī, n.d.: 288) หรือการที่อับดุลรอฮฺมาน อัล-อัศนีออฺ บุตรของเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺเอง ต้องโดนเขียนฐานคิมสุราและโกนศีรษะ ประจานด้วยคำสั่งของท่านเอง (Ibn 'Abdūlbarr, n.d.:1/255) ตลอดจนการที่ท่านมักจะยอมรับผิดพร้อมกับยื่นกระบอกให้ประชาชนลงโทษท่านเมื่อปรากฏว่าท่านเป็นฝ่ายผิดโดยใช้เรียวประจำตัวหวดตีเขาล้วนเป็นภาพของการได้รับความยุติธรรมอย่างเป็นรูปธรรมของประชาชน

การเอาใจใส่ต่อความยุติธรรมของท่านนั้นในบางครั้งมันละเอียดลึกซึ้งอย่างที่ไม่อาจคาดถึง เช่น เมื่อท่านกำหนดอัตราเงินอุดหนุนแก่กลุ่มมุฮาญิรีนคนละสี่พันดิรฮัมต่อปี แต่ท่านกลับกำหนดให้อับดุลลอฮ์ บุตรของท่านเองเพียงสามพันห้าร้อยเท่านั้น ซึ่งเมื่อมีคนทักท้วงท่านก็ตอบว่า เพราะอับดุลลอฮ์อพยพตามพ่อ เขาย่อมจะได้รับเงินที่ไม่เท่าเทียมกับคนที่อพยพด้วยตัวเอง ดังที่อัล-บุคอรีได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

3912 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ فَرَضَ لِلْمُهَاجِرِينَ الْأُولَى أَرْبَعَةَ آلَافٍ فِي أَرْبَعَةٍ ، وَفَرَضَ لِابْنِ عُمَرَ ثَلَاثَةَ آلَافٍ وَخَمْسَمِائَةَ فَقِيلَ لَهُ هُوَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ ، فَلَمْ تَقْصُتْهُ مِنْ أَرْبَعَةِ آلَافٍ فَقَالَ إِنَّمَا هَاجَرَ بِهِ آبَاؤُهُ . يَقُولُ لَيْسَ هُوَ كَمَنْ هَاجَرَ بِنَفْسِهِ . (رواه البخاري)

อิบน์อุมัยรฺได้รายงานจากท่านอุมัยรฺ อิบน์ อัล-ค็อฏฏ็อบว่า ท่านได้กำหนดเงินอุดหนุนประจำตัวให้กับกลุ่มชาวมุฮาญิรีนยุคแรก ๆ เป็นจำนวนคนละสี่พัน (ดิรฮัม) แต่ท่านกำหนดให้อิบน์อุมัยรฺเพียงสามพันห้าร้อย จึงมีคนทักท้วงว่าเขาเป็นชาวมุฮาญิรีนเช่นกันนี้ ทำไมท่านถึงลดส่วนของเขาจากสี่พันล่ะ? ท่านตอบว่า "เขาเพียงอพยพ เพราะพ่อพาไป เขาย่อมจะได้รับไม่เสมอเท่ากับผู้ที่อพยพด้วยตัวเอง (al-Bukhārī,1987: 3912)

และจากการที่ประชาชนทุกหมู่เหล่าต่างได้รับความยุติธรรมเช่นนี้ ทำให้มีประชาชนส่วนหนึ่งเขียนจดหมายส่งข้อคิดเห็นและให้กำลังใจแก่เจ้าหน้าที่รัฐอิสลาม ดังที่ อัล-บะลาชะเรีย

(al-Balādhārī) ได้กล่าวในหนังสือ “ Fath al-Buldan ” ถึงหนังสือที่ชาวคริสต์ในเมืองซีเรียได้ส่งแก่แม่ทัพอนุบัยยะฮ์ อิบน์ อัล-ญุรรอหฺ ว่า

โอ้..ผู้เป็นมุสลิมทั้งหลาย พวกท่านเป็นที่รักแก่พวกเรามากกว่าพวกโรมัน ถึงแม้ว่าพวกเขาจะนับถือศาสนาเดียวกับเรา เพราะพวกท่านนั้นให้ความยุติธรรมแก่พวกเรา มีความเมตตาและความอารีกับเรา ไม่ละเมิดและไม่อยุติธรรมกับเรา และปกครองเราได้ดีกว่าคนพวกนั้น (al-Balādhārī, 1983: 139)

3.3 ประชาชนมีรายได้ที่พอเพียง

การมีรายได้ที่พอเพียงเป็นสิ่งที่แสดงถึงการเกิดสันติสุขของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ เพราะการมีรายได้ที่พอเพียงจะทำให้ประชาชนใช้ชีวิตอย่างอบอุ่น มีความสุขกายสบายใจ และมีสุขภาพจิตดี ทำให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในสังคมดำเนินไปอย่างสร้างสรรค์

จากการวิจัยพบว่า รายได้ของประชาชนในรัฐอิสลามในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺ อิบน์ อัล-ค็อฎฏ็อบ อยู่ในระดับที่พอเพียง ประชาชนมีรายได้ทั้งจากการประกอบอาชีพส่วนตัวและจากการอุดหนุนสมทบของภาครัฐ โดยประชาชนทั้งหมดจะได้รับเงินอุดหนุนประจำปีจากรัฐนับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสิ้นชีวิต ในขณะที่ประชาชนผู้ยากไร้จะได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษอีกต่างหาก

ทั้งนี้ ภายใต้นแนวคิด “ทรัพย์สินของชาติ คือ ทรัพย์สินของประชาชน” เคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺ ประกาศอย่างชัดเจนว่า

ما من المسلمين أحد إلا وله في هذا الفيء حق، ثم نحن فيه بعد على منازلنا في كتاب الله وقسم رسول الله صلى الله عليه وسلم: " الرجل وقومه، والرجل وبلاؤه، والرجل وعياله، والرجل وحاجته، وإن أخوف ما أخاف عليكم أحر، محذوف القفا يحكم نفسه بحكم وللناس بحكم، ويقسم نفسه قسماً وللناس قسماً. والله لئن سلمت نفسي لياتين الراعي وهو بجبل صنعاء حظه من فيء الله وهو في غنمه " (مختصر تاريخ دمشق)

มุสลิมทุกคนย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินพิชียนี้ ...ฉันขอสาบานต่ออัลลอฮฺ หากฉันยังมีชีวิตอยู่ต่อไป ชายผู้เลี้ยงสัตว์ ณ ภูเขาซอนอาอฺ¹ ย่อมจะได้รับส่วนแบ่งของเขาจากทรัพย์สินพิชียของอัลลอฮฺนี้อย่างแน่นอน โดยที่เขาอยู่ท่ามกลางฝูงแกะของเขา (ไม่ต้องมาหาฉันแต่ฉันจะเป็นฝ่ายพาเงินไปมอบให้เขา) (Ibn Manẓūr, n.d.:6/38)

¹ ภูเขาซอนอาอฺในปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศเยเมน

รายได้สมทบที่รัฐอิสลามจัดสรรให้แก่ประชาชนทุกคนนั้น เด็กแรกเกิดทุกคนจะได้รับเดือนละ 100 ดิรฮัม เด็กโตเดือนละ 200 ดิรฮัม และผู้ที่บรรลุนิติภาวะตามเกณฑ์ศาสนบัญญัติแล้ว (เด็กหญิง อายุประมาณ 9 ปี และเด็กชายอายุประมาณ 14-15 ปี) จะได้รับเดือนละ 500-600 ดิรฮัม นอกจากนี้ในแต่ละเดือนประชาชนทุกคนยังจะได้รับแป้ง 2 ถุง น้ำส้มสายชู 2 ถุง และน้ำมันปรุงอาหาร 2 ถุง (al-Balādhārī, 1983:)

การแจกจ่ายเงินให้แก่ประชาชนนั้น ไม่ได้กระทำเพียงแต่เพียงในเมืองหรือในพื้นที่ ๆ มีประชากรแออัด แต่กระทำกันอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ทุกแห่งหน โดยตัวเคาะลีฟะฮ์เองเป็นคนนำไปแจกจ่ายให้กับประชาชนถึงถิ่นฐานและภูมิลำเนาของพวกเขาเองทีเดียว ซึ่งอัล-ฏะบะรีย (al-Ṭabarī) ได้กล่าวไว้

ท่านอุมร์เองได้แบกบัญชีของเผ่าเคาะซาอะฮ์ด้วยตัวท่านเองจนกระทั่งถึงที่กุดัยคุด (Quday) แล้วคนในเผ่าทุกคนต่างก็มารวมกัน โดยสตรีทุกคนทั้งหม้ายและโสดต่างมารับเงินจากท่านด้วยตัวเอง จากนั้น ท่านก็ออกเดินทางต่อแล้วหยุดที่อุสฟาน ('Uṣfān) แล้วปฏิบัติเช่นเดียวกับที่กุดัยคุด (Quday) ท่านปฏิบัติอย่างนี้จนกระทั่งเสียชีวิต (al-Ṭabarī, 1988: 2/570)

ส่วนประชาชนที่อยู่ในแคว้นต่าง ๆ นั้น ท่านเคาะลีฟะฮ์ก็จะสั่งให้ข้าหลวงปฏิบัติอย่างเข้มงวดดังที่ Ibn Sa'ad ได้กล่าวใน al-Ṭabaqāt al-Kubrā ถึงคำสั่งของเคาะลีฟะฮ์ที่มีต่อหุซัยฟะฮ์ ข้าหลวงประจำแคว้นมะดาอินว่า

อุมร์ได้ส่งหนังสือไปยังข้าหลวงหุซัยฟะฮ์ว่า “จงแจกจ่ายทรัพย์สินและปัจจัยยังชีพให้แก่ประชาชน” แล้วหุซัยฟะฮ์ก็ส่งหนังสือตอบกลับว่า “เราได้แจกจ่ายไปแล้วและยังเหลืออีกมากมาย” อุมร์จึงตอบกลับไปว่า “มันคือทรัพย์สินสมบัติของพวกเขาที่อัลลอฮ์ประทานให้แก่เขา ไม่ใช่ของอุมร์ และไม่ใช่ของครอบครัวอุมร์ ดังนั้นจงแจกจ่ายพวกเขาให้หมด” (Ibn Sa'ad, 1968: 3/216)

การกำหนดปริมาณอาหารประจำเดือนที่รัฐอิสลามมอบให้แก่ประชาชนนั้น เกิดจากการพิจารณาอย่างรอบคอบของตัวเคาะลีฟะฮ์เอง กล่าวคือ ท่านได้สั่งให้คนนำแป้งมาหนึ่งถุง แล้วท่านบดทำเป็นขนมปัง และเอาน้ำมันทาขนมปังเพื่อให้เย็น จากนั้นจึงเรียกให้ชาย 30 คนมารับประทานมือกลางวันจนอิ่ม ต่อมาในตอนค่ำท่านก็ได้ทำเช่นนี้อีก แล้วท่านก็ได้บทรูปร่าง แป้งสองถุงนั้นเพียงพอสำหรับแต่ละคนใช้รับประทานในหนึ่งเดือน เนื่องจากแป้งหนึ่งถุงนั้นเพียงพอสำหรับคนคนจำนวน 30 คน หนึ่งถุงคือหนึ่งมือ สองถุงจึงเป็นสองมือ ซึ่งเป็นมือหลักที่ประชาชนรับประทานอาหาร และจำนวน 30 คน คือ จำนวน 30 วันของแต่ละเดือน ทั้งนี้ราษฎรทุกเพศทุกวัย ทั้งชาย หญิง ทาส และเด็ก ต่างมีกำหนดให้แจกจำนวนคนละ 2 ถุงเหมือนกันทั้งหมด (Qaḍī Abū Yūsuf, n.d.:47)

มีรายงานว่าท่านอุมรฺได้ถึงซังอัล-มะคา (ซึ่งสำหรับดวงสิ่งที่เป็นผงแห้ง) ด้วยมือข้างหนึ่งและซังอัล-กิฏฏ (ซึ่งสำหรับดวงสสารเหลว) ด้วยมืออีกข้างหนึ่ง และกล่าวว่า

แท้จริงฉันได้กำหนดสำหรับทุกคนมุสลิมในแต่ละเดือน สองมัดหันฎะฮะฮุ สองกิฏฏ น้ำส้ม และสองกิฏฏน้ำมัน แล้วมีคนถามว่า แล้วทาสละ อุมรฺตอบว่า ใช่ ทาสก็เหมือนกัน ต่อมาท่านได้ขึ้นกล่าวบนมิมบรฺ และหลังจากกล่าวขอบคุณอัลลอฮุ ท่านก็ได้กล่าวว่า แท้จริงเราได้กำหนดเงินและปัจจัยยังชีพแก่พวกท่านในทุก ๆ เดือน – โดยในสองมือท่านถือซังอัล-มะคาและอัลกิฏฏอยู่ แล้วท่านเข่ามัน จากนั้นได้กล่าวว่า “หากผู้ใดมาลดแก่พวกเขาขอให้อัลลอฮุจงทำกับเขาสิ่งนั้นสิ่งนี้” (ขอให้เกิดขึ้นไม่ดีกับตัวเขา) (Muhammad Baltāji, 2003: 339)

สกุลเงินที่พวกเขาใช้คือดิเนาร์และดิรฮัม ซึ่งดิเนาร์คือมาตราซึ่งนำหนักของทองคำ และดิรฮัมคือมาตราซึ่งนำหนักของเงิน โดยสิบดิรฮัมเท่ากับเจ็ดดิเนาร์ และเงินสกุลดิรฮัมนั้นมีอัตราย่อ ดังนี้

- 60 ซะฮิเราะฮุ เท่ากับ 1 ดิรฮัม
- 5 ดิรฮัม เท่ากับ 1 นูวาด
- 4 นูวาด (20 ดิรฮัม) เท่ากับ 1 นัซ
- 2 นัซ (40 ดิรฮัม) เท่ากับ 1 เอากิยะฮุ

เกี่ยวกับเรื่องนี้ อัล-บะลาชะรีย์ (al-Balādhārī) ได้กล่าวใน Fath al-Buldān ว่า

ชาวคูรอชุนั้นจะชั่งเงินด้วยมาตราซึ่งที่ชื่อว่า “ดิรฮัม” และจะชั่งทองด้วยมาตราซึ่งที่ชื่อว่า “ดิเนาร์” โดยทุกสิบดิรฮัมจะเท่ากับเจ็ดดิเนาร์ และพวกเขาจะมีมาตราซึ่ง “ซะฮิเราะฮุ” คือหนึ่งในหกสิบส่วนของน้ำหนักดิรฮัม และพวกเขามีมาตราซึ่ง “เอากิยะฮุ” กล่าวคือเป็นน้ำหนักของสี่สิบดิรฮัม และมี “นัซ” นั่นคือน้ำหนักของยี่สิบดิรฮัม และ “นูวาด” นั่นคือน้ำหนักของห้าดิรฮัม พวกเขาได้คุ้นเคยกับการซื้อขายด้วยมาตราเหล่านี้ ซึ่งเมื่ออนบิมุหัมมัดมายังมักกะฮุท่านได้ยอมรับในสิ่งดังกล่าว (al-Balādhārī, 1983:)

นอกจากนี้ ประชาชนผู้ยากไร้ที่ไม่ใช่มุสลิมยังมีสิทธิได้รับชะกาตในสัดส่วนของอัล-มะสากิน แม้ว่าเงินดังกล่าวเป็นเงินที่รัฐรวบรวมเฉพาะจากประชาชนมุสลิมก็ตาม

อัล-บะลาชะรีย์ (al-Balādhārī) รายงานว่า ท่านอุมรฺได้เดินผ่านหน้าเมืองอัล-ญาบิยะฮุ (al-Jābiyah) (เมืองในประเทศซีเรียปัจจุบัน) ท่านเหลือบเห็นชาวคริสเตียนบางคนที่เป็นโรคเรื้อน ท่านจึงตั้งเจ้าหน้าที่ให้มอบเงินชะกาตและอาหารหลัก (al-Qūt) แก่เขาซึ่งท่านเห็นว่าคนมีสติคนที่ไม่สามารถทำงานโดยไม่จำกัดศาสนา

สำหรับเงินเดือนเจ้าหน้าที่หรือพนักงานรัฐนั้น ท่านเคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยรจะกำหนดเงินเดือนและสวัสดิการอย่างเพียงพอ ดังสังเกตว่ามีการห้ามมิให้พวกเขาทำอาชีพเสริมแม้แต่การเพาะปลูกเพราะเกรงจะกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และผู้ที่ละเมิดระเบียบนี้จะต้องถูกสอบสวน (al-Miqriẓī, n.d.: 2/471) โดยในส่วนของแม่ทัพนั้นมีรายงานว่าท่านกำหนดให้กับอียาค อิบน์ฆะนะนัม แม่ทัพหิมศุแห่งซีเรียในแต่ละวัน เงินหนึ่งศินาร์ แพะหนึ่งตัว และแป้งสองถุง (Ibn Manzūr, n.d.: 6/188)

และในส่วนเงินอุดหนุนประจำตัวของผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมืองนั้น ท่านได้กำหนดเงินประจำตัวต่อปีดังนี้ (al-Faswī, n.d.: 1/92)

ภริยาของท่านนบีﷺ คนละ หนึ่งหมื่น ศิรฮัม

ชาวมุฮาญิรีนผู้เคยผ่านศึกบะดร์ คนละ ห้าพัน ศิรฮัม

ชาวอันศอรผู้เคยผ่านศึกบะดร์ คนละ สี่พัน ศิรฮัม

ผู้เคยผ่านศึกอัล-หุคัยบียะฮ์ คนละ สามพัน ศิรฮัม

จากการอุดหนุนเงินสมทบของภาครัฐไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่าเช่นนี้ ทำให้แรงกระตุ้นเศรษฐกิจภายในรัฐและภาพรวมของสภาพเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานของประชาชนอยู่ในระดับที่ดีและพอเพียง ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขโดยไม่ต้องวิตกกังวลต่อปัญหาปากท้อง เพราะในยุคปัจจุบัน เมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและรัฐใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการกระจายเงินอุดหนุนแก่บุคคลเพียงไม่กี่กลุ่ม เศรษฐกิจของชาติก็สามารถจะฟื้นฟูและเติบโตตามเดิมภายในระยะเวลาอันสั้นได้

ดร.มุหัมมัด บัลตาญีย อธิการบดีวิทยาลัยคารุลอุม แห่งมหาวิทยาลัยโคโร ได้ให้บทสรุปเกี่ยวกับความพอเพียงทางเศรษฐกิจในสมัยเคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยรว่า

แล้ว มีอีกไหม กลุ่มประชาชนที่รัฐอิสลามในสมัยเคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยรไม่กำหนดปัจจัยยังชีพให้ เด็กเร่ร่อน ทาส เด็กเล็ก เด็กโต ชนกลุ่มน้อยทั้งชาวยิวและคริสต์ ตลอดจนคนชนบทในที่ราบสูงทั้งชายและหญิง ... หลังจากนั้นทั้งหมด เรากล้าที่จะพูดว่ารัฐอิสลามในยุคเคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยรนั้น ได้รู้จักการ โอบอุ้ม การให้การกำประกัน การสร้างความสงบสุข และการให้ความพอเพียงแก่สังคมอย่างที่มนุษยชาติไม่เคยพบเห็นเลยในสมัยอื่น ๆ (Dr. Muḥammad Baltāji, 2003: 342)

ฎอฮา หุสัยนุ นักคิดชาวอียิปต์ผู้โด่งดัง ได้กล่าววิเคราะห์ถึงรัฐของเคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยรว่า

การที่รัฐให้การกำประกันต่อปัจจัยยังชีพของประชาชนมุสลิมทุกคนอย่างถ้วนหน้าอย่างนี้ นับเป็นสิ่งที่เราไม่เคยรับรู้มาก่อนในประวัติศาสตร์ยุคก่อน ๆ และเราเชื่อว่าในยุคความเจริญสมัยใหม่นี้ก็ไม่อาจจะทำได้เช่นกัน (อ้างอิงใน Muḥammad Baltāji, 2003: 22)

3.5 สังคมปลอดจากปัญหาสุราและยาเสพติด

การแพร่ระบาดของสุราและยาเสพติด นับเป็นสาเหตุหลักของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การทะเลาะวิวาท การฆ่า การข่มขืน การปล้นขโมย การหลอกหลวง เป็นต้น อีกทั้งยังก่อให้เกิดการแตกแยกภายในครอบครัวและทำลายสันติสุขของสังคม จนอาจกล่าวได้ว่า สันติสุขกับสุราและยาเสพติดนั้นเป็นสองขั้วที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งที่ใดมีปัญหาสุราและยาเสพติด ที่นั้นย่อมไม่มีความสุข และที่ใดเป็นที่สงบสุข ที่นั้นต้องเป็นที่ ๆ ปลอดจากสุราและยาเสพติด

จากการวิจัยถึงสภาพสังคมในสมัยของเคาะลีฟะฮ์สุอุมัร พบว่าสังคมในยุคของท่านเป็นสังคมที่ปลอดสุราและยาเสพติด มีผู้กระทำผิดฐานเสพสุราและยาเสพติดเป็นจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นเพียงกรณีการลักลอบดื่มสุราเป็นรายบุคคลไม่ถึงขั้นระบาดในวงกว้างและแพร่หลายจนกลายเป็นปัญหาสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยสำคัญสองประการ คือ

3.5.1. ความเข้มงวดของกฎหมายอิสลามในการควบคุมปัญหาสุราและยาเสพติด

ตามกฎหมายของรัฐอิสลามนั้น การครอบครอง การจำหน่าย การเสพ การเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องกับสุราและยาเสพติดในทุกรูปแบบ ตลอดจนทรัพย์สินที่ได้มาจากสิ่งดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย รัฐอิสลามจึงไม่อนุญาตให้เปิดสถานขายสุราและยาเสพติดในทุกรูปแบบ อีกทั้งยังได้ออกมาตรการในการป้องกันและติดตามควบคุมผู้ประพฤติดังกล่าวอย่างเข้มงวด โดยโทษของผู้กระทำผิดฐานเกี่ยวข้องกับสุราและยาเสพติดในสมัยเคาะลีฟะฮ์สุอุมัรมีดังนี้

- 1) ผู้ต้องสงสัยเป็นผู้เสพสุรา เช่น มีกลิ่นแอลกอฮอล์ที่ร่างกาย หรือ มีการแสดงออกทางวาจาหรือท่าทางคล้ายคลึงผู้เสพยาและยาเสพติด มีโทษต้องถูกเขียนหรือถูกจำคุก ตามดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ คังกรณียะฮ์ของอุมัยฮฺอูน อัล-ชะเคาะฟีเย นักรบคนสำคัญที่ถูกพัวพันและคุมขังในสนามรบ อัล-เกาะดีสิยะฮ์ ด้วยความผิดฐานต้องสงสัยว่าลอบเสพสุรา ทั้ง ๆ ที่เป็นช่วงเวลาที่กองทัพต้องการนักรบมากที่สุด โดยตามคำให้การของอุมัยฮฺอูนค่อสลมา ภรรยาของอดีตแม่ทัพมุฮัมมัดผู้ล่วงลับ ซึ่งทำหน้าที่คุมห้องขังถึงสาเหตุที่ทำให้เขาถูกแม่ทัพสะอูด อิบน์ อบีวิกก็้อสคุมขัง ว่าเป็นเพียงเพราะเขาได้ร้ายบทกวีสาธยายรสชาติอันหอมหวานของกาแฟชนิดหนึ่งอย่างเคลิบเคลิ้มและมีความสุข โดยไม่ได้เสพลีงต้องห้ามใด ๆ แต่ เนื่องจากเขาเคยมีประวัติเป็นนักดื่มในสมัยก่อนอิสลาม เขาจึงถูกแม่ทัพคุมขัง (al-Mas'ūdī, 1983 : 2/325) ซึ่งเหตุการณ์นี้ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า รัฐได้เข้มงวดและไม่เคยผ่อนปรนโทษแก่ผู้เสพยาเสพติด ถึงแม้บุคคลเหล่านั้นจะทำคุณประโยชน์อย่างสูงแก่บ้านเมืองในภาวะที่คับขันก็ตาม
- 2) ผู้เสพสุราเป็นครั้งแรก มีโทษถูกเขียน 40 ครั้ง
- 3) ผู้เสพสุราที่เคยต้องโทษมาแล้ว มีโทษถูกเขียน 80 ครั้ง

4) ผู้เสพสุราอย่างเรื่อร้าง มีโทษต้องถูกเขียน 80 ครั้งและต้องถูกเนรเทศออกจาก
ภูมิลาเนา

5) ร้านค้าหรือสถานที่ลอบขายหรือเก็บสุรามีโทษต้องถูกเผา²

6) ปรับลดเงินอุดหนุนประจำตัวหลังจากถูกโทษเขียน ดังที่วิหฺซีษถูกปรับลดเงิน
อุดหนุนประจำตัวจากสองพันดิรฮัมต่อปีให้เหลือเพียงสามร้อยดิรฮัมเท่านั้น (Ibn Manzūr, n.d.:8/59)

สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มงวดของรัฐในการควบคุมสุราและยาเสพติดอีกประการ
หนึ่งก็คือการที่มีผู้คิดสุรบบางคนต้องหลบหนีความผิดถึงกับขอมย้ายถิ่นฐานอย่างกรณีของเราะบีอะฮ์
อิบนุ อุมัยยะฮ์ที่หลบหนีการลงโทษไปอยู่ที่เมืองซามแล้วติดตามชาวโรมันไปยังเมืองของจักรพรรดิไก
เซอร์จนกระทั่งสิ้นชีวิตลงที่นั่นในสภาพคนคริสเตียน (al-Safadi, n.d.: 5/348)

นอกจากนี้ การที่เคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺเป็นผู้ดำเนินการติดตามและสาธิตวิธีการเขียนยาผู้คิด
สุราด้วยตัวเองด้วยการเขียนจดหมายส่วนตัวถึงผู้คิดสุราชาวเมืองซามที่มีเนื้อหาเพื่อโน้มน้าวให้เขาเลิก
เสพสุราจากนั้นท่านได้ขอลูจากอัลลอฮ์ช่วยคลายให้เขาเลิกสุราและให้คนรอบข้างต่างพากันกล่าวอา
มีน จนทำให้ผู้นั้นกลับตัวได้สำเร็จ และท่านยังได้กำชับให้เจ้าหน้าที่เอาเป็นแบบอย่าง (Ibn Hamdūn,
n.d.:3/42) ก็เป็นอีกตัวอย่างที่สะท้อนถึงความเข้มงวดของภาครัฐในการติดตามและควบคุมสุราและยา
เสพติดเป็นอย่างดี

3.5.2. การเข้าถึงหลักธรรมอย่างทั่วถึงของประชาชน

เนื่องจากรูปแบบการปกครองของรัฐอิสลามนั้น วางอยู่บนพื้นฐานของการยึดมั่นใน
คัมภีร์อัลกุรอานและแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด^ﷺอย่างเคร่งครัด โดยเคาะลีฟะฮ์ คณะบริหาร และ
เจ้าหน้าที่รัฐทุกคนต่างยึดมั่นในนโยบายของศาสนาในการปฏิบัติหน้าที่ ประกอบกับกาลสมัยของเคาะ
ลีฟะฮ์อุมัยรฺนั้นห่างจากกาลสมัยของท่านนบีมุฮัมมัดเพียงสามปี ทำให้หลักธรรมของศาสนาได้ถูกปลูกฝัง
ในความคิดของประชาชนอย่างทั่วถึง โดยจะสังเกตได้ว่าแม้แต่จำเลยในคดีความผิดฐานดื่มสุราก็ยัง
สามารถยกอาชัฏอัลกุรอานมากล่าวอ้างเพื่อหักล้างความผิดของตน ดังที่อัล-อัศกะรียฺ (al-'Askari, 1997:
123) ได้บันทึกว่า

อนุลวะลิดได้เล่าจากอับดุลลอฮ์ อิบนุสอฺลิต จากบุริน บัรมัดว่าท่านอุมัยรฺได้
ลาดตระเวนในเวลากลางคืนในเมืองมะดีนะฮ์ แล้วท่านได้ยินเสียงชายคนหนึ่งกำลัง
ร้องเพลงอยู่ในบ้าน ท่านจึงเข้าไปหาเขาโดยการจู่โจมเข้าไปทางหลังบ้าน ปรากฏว่า
เขาอยู่กับผู้หญิงคนหนึ่งและมีเหล้าอยู่เคียงข้าง
ท่านถามว่า “นี่มันอะไรกัน ไอ้ศัตรูของอัลลอฮ์?”

² ดูรายละเอียดของหัวข้อ 1) ถึง 5) ใน Ghālib 'Abd al-Kafi al-Qurashī, 1983: 421-436

เขาตอบว่า “เคี้ยวอย่าเพิ่งก่อน โอ้ ท่านอะมีรุลมุมินีน หากฉันนี้ละเมิดกฎของอัลลอฮ์
หนึ่งกฎ แต่ท่านนั้นกลับละเมิดถึงสามกฎ อัลลอฮ์กล่าวว่า وَلَا تَجَسَّسُوا (แปลว่า สูเจ้า
จงอย่าสอดแนม-อัล-หุญร็อรฺอญู : 12) แต่ท่านกลับสอดรู้สอดเห็น
พระองค์ตรัสว่า وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا (แปลว่า และสูเจ้าจงเข้าบ้านทางประตูของ
มัน-อัล-บะเกาะเราะฮฺ : 189) แต่ท่านกลับปีนรั้วเข้ามา

และพระองค์ตรัสว่า فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ

(แปลว่า และเมื่อสูเจ้าจะเข้าไปยังบ้านหลังใด ๆ ก็จงให้สลามแก่ตัวท่าน-อัล-นุร :
61) แต่ท่านกลับเข้ามาโดยไม่ให้สลาม”

ท่านอุมัยรฺกล่าวว่า “แล้วท่านจะกลับตัวเป็นคนดีไหมหากฉันอภัยโทษให้?”

เขากล่าวว่า “ครับ ท่านอะมีรุลมุมินีน ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ว่าหากท่านยกโทษให้ฉัน
ฯ จะไม่หวนทำอีกต่อไป” ท่านจึงยกโทษให้เขา

ด้วยเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่สนใจและเข้าใจหลักธรรมของศาสนาเช่นนี้ การเสพยา
เสพติดอันเป็นการประพฤติกิเลสของศาสนาจึงมีน้อยและไม่กลายเป็นปัญหาระดับรัฐ

3.6 ประชาชนมีสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ที่ดี

การมีสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ที่ดีของประชาชนเป็นสิ่งชี้วัดถึงการเกิดสันติสุข
อีกประการหนึ่ง เพราะเมื่อประชาชนได้รับสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ที่ดีจากรัฐ พวกเขา ก็จะเกิด
ความอบอุ่นใจ ไม่วิตกกังวลในเรื่องปากท้อง ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียน
แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นซึ่งกันและกันเพราะต่างคนต่างก็มั่นใจว่าหากพวกเขาต้องกลายเป็นคนด้อยโอกาสใน
สังคม รัฐจะให้การดูแลและไม่ทอดทิ้งพวกเขา

จากการวิจัยพบว่า ประชาชนในรัฐอิสลามในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺนั้นมีสวัสดิการและ
สังคมสงเคราะห์ที่ดีโดยรัฐได้จัดสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ให้แก่ประชาชนดังนี้

3.6.1 ประชาชนทุกคนได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐนับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต

3.6.2 ประชาชนทุกคนได้รับปัจจัยบริโภคนขั้นพื้นฐานจากรัฐ

3.6.3 ประชาชนที่เป็นแบบอย่างที่ดีและมีบุญคุณต่อสังคมได้รับเงินบำนาญประจำปีจาก

รัฐ

3.6.4 ประชาชนที่ยากจนทุกศาสนาได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนชะกาตของชาว

มุสลิม

3.6.5 รัฐจัดสร้างหอรับรองแขกพร้อมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกตามจุดสำคัญต่าง ๆ ไว้บริการคนเดินทางที่สัญจรไปมา (al-Balādhari, 1983 : 1/61: 162)

3.6.6 รัฐจัดให้มีคลังอาหาร “คาร อัล-ดะกีก” (Dār al-Daḡīq) ไว้บริการประชาชนที่ขาดเสบียงอาหารและผู้เดินทางตามเส้นทางจรจรต่าง ๆ (Ibn al-Jawzī, n.d.:1/500)

ประชากรของรัฐอิสลามนับตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึงคนชราจะได้รับเงินบำนาญประจำเดือนจากรัฐ ซึ่งเด็กแรกเกิดจะได้รับเงินทันทีที่คลอดออกมา (ในตอนแรก การให้เงินบำนาญแก่เด็กเล็ก จะให้เมื่อเด็กหย่านมแม่ (ประมาณ 2 ปี) แต่เมื่อมีแม่บางคนหย่านมลูกก่อนกำหนด เพื่อหวังเงินบำนาญจากรัฐ เคาะลีฟะฮ์ จึงสั่งให้มอบเงินทันทีหลังจากคลอด เพื่อลูก ๆ จะได้รับการเลี้ยงดูอย่างสมบูรณ์จากแม่) โดยเด็กในวัยทารกจะได้รับเงินอุดหนุนเดือนละ 100 Dirham พอโตขึ้นจะได้รับ 200 Dirham ต่อเดือน ส่วนประชาชนทั่วไปที่บรรลุนิติภาวะตามเกณฑ์ของศาสนาอิสลาม (อายุ 14-15 ปี) จะได้รับเงินอุดหนุนเดือนละ 500 ถึง 600 Dirham นอกจากนั้นประชาชนกลุ่มสำคัญที่มีบุญคุณต่อสังคมมุสลิมจะได้รับเงินอุดหนุนพิเศษอีกต่างหาก โดยกลุ่มที่ได้รับเงินอุดหนุนมากที่สุด คือ บรรดาภริยาของท่านนบี มุหัมมัด กลุ่มต่อมาคือผู้เข้าร่วมสงครามบะดร์ และตามด้วยผู้ที่สร้างคุณประโยชน์แก่สังคมมุสลิมตามลำดับ

ทั้งนี้ นอกจากประชาชนทุกคนจะได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐแล้ว พวกเขายังจะได้รับปัจจัยบริโภคขั้นพื้นฐาน เช่น แป้ง น้ำมันปรุงอาหาร และน้ำส้มสายชูอย่างถ้วนหน้า และในส่วนของคนยากไร้ นอกเหนือจากเงินอุดหนุนและปัจจัยบริโภคประจำเดือนแล้ว พวกเขายังมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนชะกาตแม้ว่าพวกเขาไม่ใช่คนมุสลิมก็ตาม ซึ่งลำดับการให้ความสำคัญของกองทุนชะกาตต่อกลุ่มผู้ยากไร้ คือ คนจน เด็กกำพร้า หญิงหม้าย และคนชรา โดยทั้งหมดนี้ถือเป็นกลุ่มฟูเคาะห์ริฮ์ (Muḥammad Ḥamīdullah, 2001 : 407) ซึ่งคนจนทุกเชื้อศาสนาจะได้รับการคุ้มครองจากบะชะกาต ดังที่ท่านเคาะลีฟะฮ์สุลฎันได้ให้แก่ชาวคริสเตียนซาม (ซีเรีย) หรือดังที่ท่านหญิงเศาะฟิยะฮ์ อิบน์ตุฮัยภริยาของท่านนบีมุหัมมัดได้รับบริจาคเงินจำนวนมากให้แก่ญาติที่เป็นยิว (Ibn Abī Shaybah, n.d.: 7/287)

อีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการมีระบบสังเคราะห์ที่ดีในสังคมก็คือ ในปีที่ 8 แห่งการปกครองของเคาะลีฟะฮ์สุลฎัน ที่ได้รับขนานนามว่า “ปีมะญาอะฮ์” (ปีแห่งความหิวโหย) เนื่องจากในบริเวณหิยาซ (Hijāz) ฝนไม่ตกติดต่อกันหลายปี ทำให้ประชาชนห่ามื่นคนตกอยู่ในความยากลำบากขาดอาหารและปัจจัยยังชีพ จนเคาะลีฟะฮ์เองถึงกับประกาศสาบานว่าจะไม่รับประทานเนื้อและเนื้อจนกว่าประชาชนจะเป็นปกติสุข และท่านต้องกินอาหารกลางสายตาของประชาชนเพื่อให้ประชาชนเห็นชัดเจนว่าเคาะลีฟะฮ์กินอาหารที่ไม่แตกต่างจากพวกเขา ปรากฏว่าประชาชนจากมณฑลอื่น ๆ ต่างส่งความช่วยเหลือมายังหิยาซ ถึงขนาดมีการลำเลียงอาหารทางทะเลเป็นครั้งแรกจากอียิปต์ จนเคาะลีฟะฮ์สามารถนำอาหารไปแจกจ่ายทั่วทุกหมู่บ้าน (Ibn Kathīr, 1988: 8/92)

3.7 การคุ้มครองและปกป้องสิทธิมนุษยชน

การให้ความคุ้มครองต่อเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ถือเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นการเกิดสันติสุขในสังคม เพราะสังคมจะมีความสุขได้ก็ด้วยการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

ในรัฐอิสลามที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเชื่อว่าพระเจ้าคือผู้สร้างทุกสรรพสิ่ง พระเจ้าคือผู้ให้ปัจจัยยังชีพและให้เกียรติต่อมนุษย์³ การให้เกียรติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันจึงถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อพระเจ้า การคุ้มครองและปกป้องสิทธิมนุษยชนถือเป็นสิ่งสำคัญที่มุสลิมจะต้องปฏิบัติ ดังกรณีเมื่อครั้งที่อัล-มุฆิเราะฮฺ (al-Mughīrah) ทูตของเคาะลีฟะฮฺอุมัยรฺที่ส่งไปเจรจากับพระราชอาชุลญาหนายฮฺนุ (Zū al-Janāhyn) ถูกทหารอารักขาของพระราชกระต๊อบและกระซอกต่อหน้าบัลลังก์ ท่านได้กล่าวถึงการให้ความเคารพและคุ้มครองต่อสิทธิมนุษยชนในรัฐอิสลามว่า “เราไม่ปฏิบัติอย่างนี้ต่อทูตของท่าน หากแม้ว่าข้าพเจ้าจะกระทำไม่ดีและไม่มีการพยาท พวกท่านก็ไม่สมควรจะทำโทษข้าพเจ้า เพราะเหล่านักการทูตต้องไม่ถูกปฏิบัติเยี่ยงอย่างนี้” (al-Mas‘ūdī, 1983 : 2/332)

จากการวิจัยพบว่ารัฐอิสลามในสมัยเคาะลีฟะฮฺอุมัยรฺ อิบน์ อัล-ค็อฏฏอบ⁴ ได้ให้คุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชนอย่างสมบูรณ์ ดังนี้

3.7.1 สิทธิสตรี

ในรัฐอิสลามนั้น การให้ความคุ้มครอง ดูแล และอุปการะต่อสตรี ถือเป็นหน้าที่ของบุรุษผู้เป็นสามี บิดา พี่ชาย น้องชาย หรือญาติผู้ใกล้ชิด หากปราศจากบุคคลดังกล่าวหรือบุคคลดังกล่าวไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ รัฐก็จะต้องรับผิดชอบแทน ซึ่งสตรีไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในการหาเลี้ยงชีพให้แก่ผู้ใดทั้งสิ้นแม้กระทั่งตัวนางเอง ซึ่งจนถึงปัจจุบันเราจะสามารถสังเกตสิ่งนี้ได้ในประเทศมุสลิมทั่วไป

และนอกเหนือจากนางไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ ในการทำงานเลี้ยงชีพและได้รับเกียรติจากสังคมให้เป็นผู้อบรมดูแลเยาวชนผู้เป็นอนาคตของชาติ แล้ว นางยังมีสิทธิที่จะดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ที่เหมาะสมและมีเกียรติในสังคม เช่น เป็นครูบาอาจารย์ เป็นที่ปรึกษา เป็นพยานในคดีความต่าง ๆ เป็นแพทย์พยาบาลรักษาผู้ป่วย ตลอดจนเป็นผู้คุมเรือนจำในยามเกิดศึกสงครามดังกรณีที่ซัลมา อิบน์ตุหฺฟะฮฺ (Salmā ibnt Ḥafsah) ภรรยาของอดีตแม่ทัพอัล-มุฮันนา อิบน์ ฮาริซะฮฺ อัล-ชัยบานียฺ (al-Muthannā ibn Ḥarithah al-Shaybānī) ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้คุมเรือนจำทหารในสงครามกอดีสิยะฮฺ อัล-ชีฟาอฺ อิบน์ตุฮฺอับดุลลอฮฺ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ดูแลตลาด (Ibn 'Abdulbarr, n.d.: 2/104)

³ ความหมายอัลกุรอาน สุเราะฮฺอัล-อิสรอฮฺ : 70

หรือการที่ผู้หญิงทำหน้าที่ฝังศพนกรบและพยาบาลคนบาดเจ็บในสงครามกอดีละฮุ เป็นต้น (al-Mas'ūdī, 1983 : 2/323)

เกาะลีพะฮุฎุมรุ อิบนุ อัล-ค็อฎฎ็อบในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎหมายอิสลาม ได้น้อมรับนโยบายในด้านการคุ้มครองสิทธิสตรีในอิสลามด้วยการกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสตรีหลายประการด้วยกัน คือ (Ghālib 'Abd al-Kāfi, 1983:129-185 ; Muḥammad Baltāji, 2003: 68)

1) กำหนดให้ฝ่ายชายต้องออกค่าใช้จ่ายและให้ที่อยู่อาศัยแก่ฝ่ายหญิงที่ถูกหย่าอย่างถาวร (วาฮิน) ในระยะเวลา 130 วัน

2) บังคับผู้ที่อยู่ห่างไกลกับภรรยาให้เลือกระหว่างการออกค่าใช้จ่ายส่งเสียภรรยาหรือการหย่า

3) กำหนดให้เวลา 1 ปี แก่ฝ่ายชายที่ไร้สมรรถภาพทางเพศทำการรักษาตัว โดยไม่ต้องหย่าทันทีหรือ ไม่ปล่อยให้ฝ่ายหญิงต้องรออย่างไม่มีกำหนด

4) กำหนดให้ทหารต้องไม่พลัดพรากจากภรรยาเกินกว่าสี่เดือน

5) กำหนดให้สตรีมีสิทธิได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนของสามี

6) กำหนดแผนคุ้มครองสิทธิในการมีคู่ครองแก่บรรดาสตรี โดยห้ามไม่ให้เกิดความนิยมในการเลือกแต่งงานกับผู้หญิงเฉพาะกลุ่ม ดังกรณีเมื่อบรรดาชายอาหรับเกิดความนิยมแต่งงานกับหญิงเปอร์เซีย ท่านก็ได้ออกมาตรการบังคับไม่ให้ผู้ชายอาหรับแต่งงานกับหญิงที่ไม่ใช่อาหรับเพราะเกรงจะเกิดปัญหาการปราศจากคู่ครองของหญิงอาหรับ

อิบนุอะซีร์ (Ibn Athīr) ได้กล่าวถึงการเข้าร้องเรียนของภรรยาต่อเกาะลีพะฮุฎุมรุอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความอบอุ่นจากผู้เป็นสามีซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจและสิทธิสตรีในด้านการฟ้องร้องในสมัยของท่านเป็นอย่างดี อิบนุอะซีร์ ได้กล่าวว่า

روى الشعبي أن كعب بن سور كان جالساً عند عمر بن الخطاب، فجاءت امرأة فقالت: ما رأيت قط رجلاً أفضل من زوجي؛ إنه ليبيت ليلاً قائماً، ويظل نهاره صائماً في اليوم الحار، ما يفطر. فاستغفر لها عمر، وأثنى عليها، وقال: مثلك أني بالخير وقاله! فاستحيت المرأة وقامت راجعة، فقال كعب بن سور: يا أمير المؤمنين، هلا أعديت المرأة علي زوجها إذ جائتك تستعديك؟! قال: أكذلك أرادت؟ قال: نعم. قال: ردوا علي المرأة. فردت؛ فقال: لا بأس بالحق أن تقوليه، إن هذا يزعم أنك جنت تشتكين أنه يجتنب فراشك. قالت: أجل، إني امرأة شابة، وإني أبتغي ما يبتغي النساء. فأرسل إلى زوجها فجاء، فقال لكعب: اقض بينهما. فقال: أمير المؤمنين أحق أن يقضي بينهما. فقال: عزمت عليك لتقضين بينهما، فإنك فهمت

من أمرهما ما لم أفهم. فقال: إني أرى لها يوماً من أربعة أيام، كأن زوجها له أربع نسوة، فإذا لم يكن له غيرها، فإني أقضي بثلاثة أيام ولياليهن يتعبد فيهن، ولها يوم وليلة. فقال له عمر: والله ما رأيك الأول بأعجب من رأيك الآخر، اذهب فأنت قاض على أهل البصرة، وكتب إلى أبي موسى بذلك، فقضى بين أهلها إلى أن قتل عمر، (أسد الغابة)

อัล-ชะบีฎได้รายงานว่าในขณะที่กะอูบ อิบนุสุรูกำลังนั่งอยู่กับท่านอุมร์ อิบนุอัล-ค็อฎฏ็อบนั้นก็มีหญิงสาวผู้หนึ่งเข้ามาหา นางกล่าวว่า "ฉันไม่เคยพบเห็นชายคนไหนที่ดีไปกว่าสามีของฉันเลย เขาช่างขยันละหมาดตลอดคืน ส่วนในตอนกลางวันเขาถือศีลอดแม้ในวันที่แดดร้อนก็ไม่เคยละเว้นเลย" แล้วท่านอุมร์ก็ชื่นชมนางพร้อมกับขอพรจากอัลลอฮ์ให้ทรงอภัยโทษแก่นาง พร้อมกับกล่าวว่า "คนอย่างเธอนี้ ฉันต้องยกความคิดให้แล้วละ" แล้วนางก็เงินอายุแล้วหันหลังกลับ กะอูบ อิบนุสุรูกจึงพูดขึ้นว่า "หญิงคนนี้มาฟ้องร้องท่านเกี่ยวกับสามีของนางไม่ใช่หรือ?" ท่านเลยถามว่า "อ้าว นางมีเจตนาอย่างนั้นหรือ?" เขาตอบว่า "ใช่แล้ว" ท่านจึงสั่งว่า "จงเรียกหญิงคนนางให้กลับมาหาฉันอีกทีซิ" แล้วนางก็ถูกนำตัวมาที่ท่านอีกครั้งหนึ่ง ท่านกล่าวว่า "ไม่เป็นไร เธอลองพูดความจริงอีกทีซิ เพราะคน ๆ นี้เขาคิดว่าเธอมาฟ้องว่าสามีไม่ร่วมหลับนอนกับเธอ" นางตอบว่า "ใช่แล้ว เพราะฉันยังเป็นหญิงสาวอยู่ ฉันก็อยากได้สิ่งที่ผู้หญิงทั่วไปอยากจะได้" แล้วท่านก็สั่งให้เรียกสามีของนางมา แล้วเขาก็มาหา ท่านจึงกล่าวกับกะอูบว่า "เจ้าจงตัดสินความระหว่างสองคนนี้ซิ" เขากล่าวว่า "ท่านอะมีรุลมึนีนสมควรที่จะตัดสินมากกว่า" ท่านตอบว่า "ฉันตั้งใจจะให้เจ้าตัดสินความของสองคนนี้จริง ๆ เพราะท่านเข้าใจคดีของเขามากกว่าที่ฉันเข้าใจ" เขาจึงพูดตัดสินความว่า "ฉันเห็นว่า ในส่วนนี้นางยอมมีสิทธิหนึ่งวัน บนสมมุติฐานว่าสามีของนางมีภรรยาสี่คน ซึ่งหากว่าเขามีภรรยาเพียงนางคนหนึ่ง ฉันขอตัดสินว่านางยอมมีสิทธิใช้เวลาสามวันเพื่อบำเพ็ญตนต่ออัลลอฮ์ โดยที่นางมีสิทธิหนึ่งวันหนึ่งคืน" ท่านอุมร์กล่าวว่า "ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ ความเห็นอันแรกของเจ้าช่างยอดเยี่ยม ไม่น้อยกว่าความเห็นอันหลังเลย ไปซิ บัดนี้ ฉันขอแต่งตั้งเจ้าให้เป็นผู้พิพากษาที่แคว้นบัศเราะฮ์" แล้วท่านก็เขียนหนังสือแต่งตั้งแล้วส่งไปยังอบูมูซา เขาจึงทำหน้าที่พิพากษาคดีความแก่ชาวเมืองเรื่อยมาจนกระทั่งท่านเคาะลีฟะฮ์อุมร์ถูกลอบสังหารเสียชีวิต (Ibn Athīr, n.d.: 2/436)

3.7.2 สิทธิเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนคือพลเมืองส่วนหนึ่งของประเทศ พวกเขามีความรู้สึกนึกคิดและความต้องการในสิทธิต่าง ๆ ไม่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ พวกเขาคืออนาคตและความหวังของสังคม หากพวกเขาได้รับการดูแลอย่างดี ประเทศชาติก็จะมีประชาชนรุ่นสืบทอดที่มีคุณภาพ สังคมก็จะเกิดสันติสุข แต่หากพวกเขาไม่ได้รับการเอาใจใส่และเหลียวแลก็หมายความว่า อนาคตของชาตินั้นไม่สามารถจะคาดหวังให้เกิดสิ่งที่ดีงาม และสังคมก็ไม่สามารถหวังในสันติสุขได้

เด็กและเยาวชนของรัฐอิสลามภายใต้การนำของเคาะลีฟะฮ์สุลฏันนั้น ได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแห่งมนุษยชนจากรัฐในทุก ๆ ด้าน พวกเขาจะได้รับเงินอุดหนุนประจำตัวทันที นับตั้งแต่แรกเกิด ดังที่ (al-Balādhārī, 1983:3/552) ได้ระบุว่ารัฐอิสลามจัดสรรรายได้ให้แก่เด็กแรกเกิดทุกคนจะได้รับ เดือนละ 100 ดิรฮัม เด็กโตเดือนละ 200 ดิรฮัม และผู้ที่บรรลุนิติภาวะตามเกณฑ์ศาสนาบัญญัติแล้ว (เด็กหญิงอายุประมาณ 9 ปี และเด็กชายอายุประมาณ 14-15 ปี) จะได้รับเดือนละ 500-600 ดิรฮัม ตลอดจนพวกเขามีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังที่อัล-ญาฮิซ (al-Jāhiz) ได้บันทึกว่าท่านเคาะลีฟะฮ์สุลฏันมีหนังสือสั่งการไปยังทุกหัวเมืองว่า

أما بعد، فعلموا اولادكم العومَ والقروسية، ورووهم ما سار من المثل وحسن من الشعر

พวกท่านจงสอนการว่ายน้ำและการควมม้าให้กับบุตรหลาน และถ่ายทอดคำสุภาษิตและกลอนดี ๆ ให้แก่พวกเขา (al-Jāhiz, n.d.: 1/174)

และ สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อเด็ก ๆ อีกประการหนึ่งก็คือ การที่รัฐถือเป็นพ่อของเด็กที่ถูกทอดทิ้งที่จัดการดูแลสงเคราะห์ค่าใช้จ่ายทุกอย่างให้แก่เขา และหากเด็กถูกทอดทิ้งนั้นเป็นทาสก็ให้ถือว่าเป็นไทอย่างสมบูรณ์ ดังที่ท่านเคยกล่าวกับผู้เก็บเด็กถูกทอดทิ้งว่า

فاذهب به فهو حر ولك ولاؤه وعلينا نفقته

ท่านจงเอาเขาไปเลี้ยงได้ เขาเป็นไทแล้ว ท่านถือเป็นผู้ปกครองเขาที่พึงได้รับสิทธิจากเขาทุกประการ แต่การส่งเสียค่าเลี้ยงดูแก่เขานั้นเป็นหน้าที่ของเรา (al-Bayhaqī, n.d.: 6/202)

นอกจากนี้ เด็ก ๆ ยังมีสิทธิแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยท่านเคาะลีฟะฮ์สุลฏันเองมักจะฝึกฝนเด็ก ๆ ให้กล้าแสดงความคิดเห็นและเป็นตัวของตัวเองดังที่อิบน์สะอูดได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

ومر به عمر بن الخطاب وهو يلعب ففر الصبيان ووقف هو، فقال له عمر: ما لك لم تفر معهم؟ فقال: لم أجزم فأخافك، ولم تكن الطريق ضيقة فأوسع لك. (الكامل

في التاريخ)

ครั้งหนึ่ง ท่านอุมร์เดินผ่านเขา (อับดุลลอฮ์ อิบน์ซุบัยรฺ) ซึ่งกำลังเล่นอยู่ แล้วเด็กคนอื่นต่างก็วิ่งหนี แต่เขากลับยืนอยู่กับที่ ท่านอุมร์เลยถามเขาว่า "ทำไมเจ้าจึงไม่วิ่งหนีพร้อมกับพวกเขาเหล่านั้นล่ะ? เขาตอบว่า "ฉันไม่ได้ทำผิดอะไรที่จะต้องกลัวท่าน และถนนก็ไม่ได้คับแคบจนฉันต้องหลีกเลี่ยงให้ท่าน" (Ibn Athīr, n.d.: 2/275)

3.7.3 สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล

นอกจากสิทธิดังกล่าวข้างต้นแล้ว รัฐอิสลามยังให้การคุ้มครองต่อสิทธิส่วนบุคคลในด้านอื่นๆ ดังต่อไปนี้

1) สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาและดำรงวัฒนธรรม

สภาพการเมืองโลกโดยทั่วไปในศตวรรษที่หกนั้น อาณาจักรใหญ่ ๆ อย่างโรมันหรือเปอร์เซียต่างดำเนินนโยบายปิดกั้นเสรีภาพทางความคิดและการเลือกนับถือศาสนา โดยถือว่าศาสนาแห่งพระราชวังเท่านั้นคือศาสนาที่ชอบธรรมที่ประชาชนพึงศรัทธาและปฏิบัติตาม ส่วนศาสนาอื่น ๆ ถือเป็นศาสนาที่ไม่ชอบธรรม ดังกรณีที่จักรวรรดิโรมันบังคับให้ประชาชนต้องนับถือลัทธิเดียวกันกับลัทธิของกษัตริย์ หรือจักรวรรดิเปอร์เซียได้ทำการลงโทษและขจัดขวางประชาชนที่นับถือศาสนาคริสต์ เป็นต้น (al-Sallābī, n.d.: 143)

นโยบายดังกล่าว ได้สวนกระแสโดยสิ้นเชิงกับนโยบายของรัฐอิสลามต่อประชาชนต่างศาสนา เพราะรัฐอิสลามได้เปิดกว้างทางความคิดและให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการเลือกนับถือศาสนาและประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของตน ตลอดจนยังยอมรับและให้เกิดอิทธิพลในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของประชาชนเหล่านั้นในการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ดังสังเกตเห็นได้จากเนื้อหาของ "กิตาบุลอะมาน" (ปฏิญญาคุ้มครองความปลอดภัยต่อประชาชนในดินแดนใหม่ที่รัฐอิสลามเพิ่งเข้ายึดครอง) ที่ออกให้โดยรัฐอิสลาม อันเป็นก้าวแรกของการมีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐอิสลามกับชนกลุ่มน้อยต่างศาสนา ซึ่งการรับรองสิทธิอันนี้ได้กลายเป็นสาระสำคัญของเนื้อหาปฏิญญา เช่นปฏิญญาปาเลสไตน์ ปฏิญญาอาเซอร์ไบจัน ปฏิญญาอัฟกานิสถาน ปฏิญญาจอร์เจีย หรือ ปฏิญญาอาร์เมเนีย เป็นต้น (Muhammad Hamīdullah, 2001 : 442-445) ดังที่แม่ทัพหะบิบ อิบน์มุสลิมะฮ์ได้เขียนแก่ชาวคูเบลอาร์เมเนีย ว่า

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

من حبيب بن مسلمة لنصارى أهل ديبيل، ومجوسها ويهودها وشاهدهم وغائبهم :
إني أمنتكم على أنفسكم وأموالكم، وكنائسكم وبيعكم، وسور مدينتكم، فإنتم

آمنون، وعلينا الوفاء لكم بالعهد ما وفيتم، وأديتم الجزية والخراج

ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ ผู้ทรงกรุณาปรานี ผู้ทรงเมตตาเสมอ

จากหะบิบ อิบน์มุสลิมะฮฺ ถึง ชาวคริสเตียนแห่งเมืองคูเบล ชาวโซโรแอสเตอร์ ชาวยิว ตลอดจนผู้ร่วมเป็นสักขีพยานและผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วม
ฉันได้รับรองความปลอดภัยแก่ชีวิต ทรัพย์สิน โบสถ์คริสต์ โบสถ์ยิว และกำแพง
เมืองของพวกท่าน โดยพวกท่านทั้งหมดเป็นผู้ปลอดภัยแล้ว และเรามีหน้าที่รักษา
พันธะสัญญาที่ให้กับพวกท่านตราบใดที่พวกท่านรักษาพันธะสัญญาและชำระ
ภาษีอิชชะฮฺ⁴ และเคาะรอจญ์⁵ (Muhammad Ḥamīdullah, 2001 : 452)

นอกจากนี้ สิ่งซึ่งถึงเสรีภาพทางศาสนาอีกประการหนึ่งก็คือ การที่เคาะลีฟะฮฺเองมีทาส
เป็นชาวคริสเตียนคนหนึ่งชื่อว่า “อะซั๊ก” ซึ่งท่านเคยชักชวนเขาให้เข้ารับอิสลาม เพื่อจะได้มอบหมายงาน
ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามให้เขาทำ แต่เขาปฏิเสธซึ่งท่านเคาะลีฟะฮฺก็ไม่บังคับแต่อย่างใด โดยท่านยก
อาชัฏอ์ลฎุรอานว่า : *لَا يُكْرَهُ أَنْ يُؤْمِنَ الْكُفْرَانُ* (แปลว่า ไม่มีการบังคับในศาสนา) และเมื่อท่านใกล้จะสิ้นชีวิต ท่าน
ยังปล่อยเขาให้เป็นไท (al-Sallābī, n.d.: 144)

อัล-ศ็อลลาบีย (al-Sallābī) ได้กล่าวว่า

ชาวฮัลลัคิตาบ (ชาวคริสเตียนและยิว) สามารถปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนา
และจารีตประเพณีตามความเชื่อของตน ทั้งในศาสนสถานและในเคหะสถาน และ
ไม่มีผู้ใดขัดขวางพวกเขาจากการกระทำดังกล่าวเพราะกฎหมายอิสลามได้คุ้มครอง
สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่พวกเขา (al-Sallābī, n.d.: 145)

หะสัน อิบรอหิมหะสัน (Ḥasan Ibrāhīm Ḥasan, 1964: 223) ได้กล่าวใน “Tarīkh al-
Islām” ถึงเสรีภาพทางศาสนาของชนกลุ่มน้อยในรัฐอิสลามว่า

อำนาจรัฐไม่ใช่สาเหตุของการเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามของประชากรใหม่ ซึ่งเห็น
ได้จากการปกครองที่ดีของชาวอาหรับที่มีต่อชาวเปอร์เซียในการให้เสรีภาพในการ
ยึดถือลัทธิเดิม และยังคงมีชาวเปอร์เซียกลุ่มเล็กๆ ที่ยังบูชาไฟ โดยบรรพบุรุษของ
พวกเขาได้มีอิสระอย่างสมบูรณ์ในด้านศาสนาหลังจากตกอยู่ใต้การปกครองของ
อิสลาม และรัฐอิสลามไม่เคยกีดกันสถานบูชาของพวกเขาเลย

เช่นเดียวกับสิทธิเสรีภาพในการดำรงประเพณีและวัฒนธรรมของประชาชนที่
หลากหลายเชื้อสายและศาสนา ซึ่งประชาชนของรัฐอิสลามมีอิสระในการประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรม
ประเพณีของตน ดังที่อัล-มิกริซีย (al-Miqriḥī) ได้กล่าวถึงการเฉลิมฉลองต้อนรับการมาเยือนของ

⁴ ภาษีอิชชะฮฺ คือ ภาษีประจำตัวที่รัฐอิสลามเรียกเก็บจากประชาชนที่ไม่ใช่มุสลิมเพื่อชดเชยการได้รับสิทธิไม่ต้องปฏิบัติหน้าที่รักษาความ
สงบเรียบร้อยของบ้านเมืองของพวกเขา โดยมีอัตราแตกต่างกันตามสภาพรายได้ และยกเว้นการเรียกเก็บจากเด็ก คนชรา คนยากจน และ
นักบวช - ผู้วิง

⁵ ภาษีเคาะรอจญ์ คือ ภาษีที่ดิน

เคาะลิฟะฮ์ฮุฎัยรฺ ณ เมืองซามของประชาชนชาวคริสเตียน โดยพวกเขาให้การต้อนรับท่านด้วยการร้องรำตีกลองซึ่งแม้ว่าจะเป็นการจัดกับความรู้สึกส่วนตัวของท่าน แต่เมื่อได้ฟังคำชี้แจงของอบูอับบียะซะฮฺข้าหลวงประจำแคว้น ท่านก็ปล่อยให้พวกเขาแสดงตามวัฒนธรรมประเพณีของพวกเขา อัล-มิกริซียฺ กล่าวว่า

أن عمر بن الخطاب رضي الله عنه لما قدم الشام، تلقاه المقلسون من أهل الأديان بالسيوف والرماح، فكره عمر رضي الله عنه النظر إليهم وقال: ردوهم. فقال له أبو عبيدة بن الجراح رضي الله عنه، إنما سنة الأعاجم، فإن منعهم ظنوا أنه نقض لعهدهم. فقال عمر رضي الله عنه: دعوهم والتقليس: الضرب بالطين أو الدف (المواعظ والإعتبار).

ในตอนที่ท่านฮุฎัยรฺ อิบน์ อัล-ค็อฎฏ็อยมาถึงที่ซามนั้น บรรดานักตีกลองร้องรำขาคาบและคว้าน้ำหอมได้มาแสดงเพื่อต้อนรับท่าน ท่านฮุฎัยรฺรู้สึกอึดอัดใจที่จะชมการแสดงของพวกเขา และกล่าวว่า "เอาพวกเขากลับไปได้แล้ว" อบูอับบียะซะฮฺ อิบน์ อัล-ญุรริฮฺจึงตอบว่า "มันเป็นประเพณีของคนไม่ใช่มุสลิม หากฉันห้ามพวกเขาพวกเขาก็จะคิดว่ามันเป็นการละเมิดสนธิสัญญาที่ได้ให้ต่อพวกเขา" ท่านฮุฎัยรฺจึงตอบว่า "ฉันจึงปล่อยให้เขาแสดงต่อไป" (al-Miqrizi, n.d.: 2/410)

ด้วยเหตุนี้เอง ประชาชนของรัฐอิสลามอันประกอบด้วยผู้นับถือศาสนาอิสลาม คริสต์ ยิว และโซโรแอสเตอร์ ต่างใช้ชีวิตในสังคมภายในรัฐที่กว้างใหญ่ด้วยความสงบสุข โดยไม่มีการกระด้างกระเดื่องและการต่อต้านอำนาจรัฐอันเนื่องมาจากสาเหตุทางศาสนาแค่ประการใด และด้วยเหตุนี้เช่นกันที่เราสามารถพบเห็นสังคมชาวคริสเตียนและชาวยิวหลงเหลืออยู่อย่างมีเกียรติในประเทศตะวันออกกลางซึ่งเคาะลิฟะฮ์ฮุฎัยรฺเคยปกครองอยู่ เช่น ในประเทศอียิปต์ จอร์แดน เลบานอน และปาเลสไตน์ จนถึงปัจจุบัน

2) สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพและครอบครองทรัพย์สิน

การมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพและครอบครองทรัพย์สินจากรายได้ที่บริสุทธิ์เป็นสิ่งที่ดีแสดงถึงสันติสุขของสังคม เพราะเมื่อประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพและครอบครองรายได้ที่ได้รับ พวกเขาจะมีความสุขจากการมีรายได้ที่มั่นคงเป็นของตนเองและสามารถใช้จ่ายใช้สอยสิ่งที่พวกเขาต้องการ ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ปัญหาการล่องละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นและปัญหาอื่นๆ ก็จะลดลง ประชากรในสังคมก็สามารถดำรงอยู่อย่างมีสันติสุข

จากการวิจัยพบว่าประชาชนในรัฐอิสลามภายใต้การนำของเคาะลิฟะฮ์ฮุฎัยรฺ ได้รับความส่งเสริมให้ประกอบอาชีพเป็นอย่างดีดังที่เคาะลิฟะฮ์ฮุฎัยรฺ ได้กล่าวให้ทัศนคติแก่ประชาชนต่อการทำงานว่า

لأن أموت بين شعبي جبل أطلب كفاف وجهي أحب إلي من أن أموت غازياً في
سبيل الله. (صيد الخاطر)

แท้จริงแล้ว การให้ฉันเสียชีวิต ผม รอยต่อระหว่างสองขอดเขาในการทำงานเพื่อหา
เงินมาปกป้องหน้าตาของตัวเองนั้นเป็นที่ชื่นชอบของฉันมากกว่าการเสียชีวิตใน
คราวนักรบในหนทางของอัลลอฮ์เสียอีก (Ibn al-Jawzī, n.d.: 1/154)

และท่านกล่าวแก่บรรดานิสิตนักศึกษาว่า

من عمل منكم حمدناه، ومن لم يعمل اثمناه، وقال: يا معشر القراء ارفعوا
رؤوسكم ولا تزيدوا الخضوع على ما في القلب، استبقوا في الخيرات ولا تكونوا
عيالاً على الناس، (حلية الأولياء)

บุคคลใดในหมู่พวกท่านที่ทำงานเราขอแสดงความยินดีด้วยกับเขา แต่บุคคลใดที่ไม่
ทำงานเราก็จะกล่าวหาตีเตือน โอ้ นักศึกษาอัลกุรอานทั้งหลาย พวกท่านจงเยษีระ
ขึ้น จงอย่าเพิ่มการแสดงออกถึงการถ่อมตัวออกมานอกหัวใจ จงแข่งขันกันในการ
ทำความดีและอย่าทำตัวเป็นภาระแก่ผู้อื่น (Abū Naʿīm al-Aṣḥabānī, n.d.: 3/181)

ประชาชนของรัฐอิสลามจึงได้รับการสนับสนุนอย่างดีในการประกอบอาชีพและการ
ครอบครองทรัพย์สิน เช่นการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรที่เคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยฟ อิบน์ อัล-ค็อฎฏ็ออบ ได้มอบ
กรรมสิทธิ์ในพื้นที่ว่างเปล่าให้กับผู้ที่บุกเบิกพัฒนา ดังที่ อัล-สุยูนีย์ ได้กล่าวว่า

30701- عن ابن عمر قال : كان الناس على عهد عمر يتحجرون في الأرض التي
ليست لأحد فقال عمر من أحيا أرضاً ميتة فهي له (مالك ، وعبد الرازي ، وأبو
عبيد ، وابن أبي شيبة ، ومسدد ، والطحاوي ، والبيهقي) (جامع الأحاديث)

อิบนุฮุฎัยฟ ได้รายงานไว้ว่า ประชาชนในสมัยเคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยฟต่างพากันจับจองปึกหลัก
เขตที่ดินที่ไม่มีผู้ถือกรรมสิทธิ์ ท่านฮุฎัยฟจึงประกาศว่า "ผู้ใดฟื้นฟูที่ดินว่างเปล่า ที่ผืน
นั้นก็จะเป็นกรรมสิทธิ์ของเขา" (al-Suyūnī, Jami' n.d.: 28/75: 30701)

นอกจากนี้ เคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยฟ อิบน์ อัล-ค็อฎฏ็ออบ ยังจัดสรรที่ดินว่างเปล่าให้แก่ผู้
นำเพื่อประโยชน์เพื่อสังคม ดังที่พบว่าท่านฮุฎัยฟ ได้จัดสรรที่ดินว่างเปล่าที่บริเวณ โอเอซิสอัล-อะกิกใกล้
เมืองมะดีนะฮ์ให้กับอัล-หุบบัยร อิบน์ อัล-เอาวาม (Ibn Sa'ad, 1968: 3/104) จัดสรรว่างเปล่าที่ดินที่ยัมมะ
ให้แก่อะลี อิบน์ อับดุลฮุคัยม (Muḥibbb al-Dīn al-Ṭabarī, 1998: 3/179: 1620) เป็นต้น อีกทั้งยังให้
เสรีภาพในการประกอบการค้าขายแก่ประชาชนโดยพวกเขาสามารถเคลื่อนย้ายทำเลการค้าจากเมืองหนึ่ง
ไปยังอีกเมืองหนึ่งในอาณาเขตรัฐอิสลามที่กว้างใหญ่อ่างเสรี ดังที่มีการลำเลียงงุ่นจากเมืองฏอฮ์ฟเข้า
มาขายในเมืองมะดีนะฮ์ เป็นต้น (Muḥammad Baltāji, 2003: 205)

3) สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

การมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่อผู้อื่นถือเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเสรีภาพของประชาชน เพราะทำให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ไม่ต้องเป็นทุกข์อันเนื่องมาจากการถูกเก็บกดค้นไม่ให้แสดงความคิดเห็น เมื่อมีสิ่งใดที่พวกเขาอยากเสนอแนะหรือติเตียนแก้ไขผู้อื่น พวกเขาก็สามารถจะลุกขึ้นมาพูดได้ทุกเมื่อโดยไม่ต้องกังวลหรือหวาดระแวงในความปละอภัยของตัวเองและครอบครัว

จากการวิจัยพบว่า รัฐของเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ นั้นมีนโยบายเปิดกว้างทางความคิด เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงประชามติทราบใดที่การเสนอแนะนั้นมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขสิ่งบกพร่องหรือเป็นข้อแนะนำในการพัฒนาเช่น การให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ การตัดสินใจเจ้าหน้าที่เพื่อให้ทำงานอย่างสุจริต ตลอดจนการเสนอแนะในเชิงสร้างสรรค์ในสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น

อัล-สะฟาดี (al-Safadi) ได้กล่าวในหนังสือ al-Wāfi fi al-Wafayāt ถึงความมีอิสระของประชาชนในการตัดสินใจ ทั้งตึงเจ้าหน้าที่รัฐ แม้ว่าจะผู้ถูกตัดสินจะเป็นถึงผู้นำสูงสุดของรัฐว่า

خرج عمر من المسجد ومعه الجارود العبدي فإذا بامرأةٍ برزة على ظهر الطريق . فسلم عليها عمر فردت عليه السلام وقالت : هيا يا عمر عهدتك وأنت تسمى عميراً في سوق عكاظ ترع الصبيان بعصاك فلم تذهب الأيام حتى سميت عمر . ثم لم تذهب الأيام حتى سميت أمير المؤمنين فاتق الله في الرعية واعلم أنه من خاف الوعيد قرب عليه البعيد ومن خاف الموت خشى عليه القوت . فقال الجارود : قد أكثرت أيها المرأة على أمير المؤمنين . فقال عمر : دعها أما تعرفها ؟ هذه خولة بنت حكيم امرأة عبادة بن الصّامت التي سمع الله قولها من فوق سبع سموات فعمر والله أحق أن يسمع قولها (الوافي في الوفيات)

ในขณะที่ท่านอุมัยยะฮ์ ได้เดินออกจากมัสยิดพร้อมๆ กับอัล-ญารูด อัล-อับดีนั้น ท่านก็ได้พบกับหญิงบนถนน ท่านจึงกล่าวสลามให้แก่นางและนางก็กล่าวตอบสลามแก่ท่าน แล้วก็กล่าวว่า นี่เจ้าอุมัยยะฮ์ ฉันเคยคลุกคลีกับเจ้านับตั้งแต่เจ้ามีลูกเรียกว่า "เด็กอุมัยยะฮ์" ที่ตลาดอูกาซ ซึ่งเจ้าคอยควบคุมพวกเด็กด้วยไม้เท้าของเจ้า ต่อมาไม่นานเจ้าก็ถูกเรียกว่า อุมัยยะฮ์ แล้วต่อมาไม่นานเจ้าก็มีนามว่า อะมีร์ลุมินีน ดังนั้น เจ้าจงยำเกรงต่ออัลลอฮ์ในกิจการของประชาชนเถอะ และจงทราบด้วยว่าผู้ใดที่เกรงกลัวการลงโทษจากพระเจ้า คนที่ห่างไกลก็จะเป็นคนสนิท และผู้ใดที่กลัวความตายเขาก็ย่อมจะได้รับความพ่ายแพ้" อัล-ญารูดเลยกล่าวว่า "นี่ พี่หญิง ท่านล่วงเกินท่านอะมีร์ลุมินีนมากไปแล้วนะ" ท่านอุมัยยะฮ์กล่าวว่า "ให้นางพูดไปเถอะ ท่านไม่รู้จักนาง

หรือ? นี่แหละนางเคาะสุ อิบนุคหะกิม ภรรยาของอุบาเคสุ อิบนุ อัล-ศอมิตที่อัลลอฮ์
 สยังรับฟังคำพูดของนางจากเบื้องเจ็ดชั้นฟ้า แล้วนับประสาอะไรกับอุมร์ ซึ่งขอ
 สาบานด้วยนามของอัลลอฮ์ว่าสมควรจะต้องฟังคำพูดของนางมากยิ่งขึ้น" (al-Ṣafadī, n.d.: 4/399)

ทั้งนี้ ท่านเคาะลีฟะฮ์เองมักจะกระตุ้นให้ประชาชนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าท้วงติง
 เมื่อเห็นสิ่งไม่ดี ดังที่วันหนึ่งท่านกล่าวปราศรัยกับประชาชนว่า

وروي أنه قال يوماً على المنبر: يا معاشر المسلمين ماذا تقولون لو ملت برأسي إلى
 الدنيا كذا - ومسل رأسه - فقام إليه رجل فسل سيفه وقال أجل! كنا نقول
 بالسيف كذا - وأشار إلى قطعه - فقال إياي تعني بقولك؟ قال نعم إياك أعني
 بقولي، فنهزه عمر ثلاثاً وهو ينهر عمر، فقال عمر: رحمك الله! الحمد لله الذي
 جعل في رعيتي من إذا تعوجت قومي، (الرياض النضرة في مناقب العشرة)

มีรายงานว่าวันหนึ่งท่านอุมร์ ได้กล่าวบนมิมบ์ว่า "โอ้ ประชาชนมุสลิมทั้งหลาย
 พวกท่านจะว่าอย่างไรหากฉันนี้เอียงศีรษะไปทางโลกคุณยาอย่างนี้ (ท่านแสดงการ
 เอียงศีรษะ) แล้วชายผู้หนึ่งก็ลุกขึ้นพร้อมกับชักดาบและกล่าวว่า "แน่นอน เราจะ
 กล่าวด้วยดาบอย่างนี้ (เขาแสดงท่าทางการแทง)" ท่านเลยถามว่า ท่านหมายถึงว่าจะ
 ทำต่อฉันใช่ไหม?" เขาตอบว่า "ใช่ ฉันหมายถึงจะทำต่อท่าน" แล้วท่านอุมร์ก็ถาม
 ทวนเขาถึงสามครั้งซึ่งเขาก็ยืนยันคำพูดต่อท่านอุมร์ ท่านอุมร์เลยพูดขึ้นว่า
 "ขออัลลอฮ์ทรงปรานีแก่ท่าน ขอขอบคุณอัลลอฮ์ผู้ซึ่งให้มีประชาชนของฉันผู้ซึ่งเมื่อ
 เห็นฉันคดงอเขาทำการคัดฉันให้ตรง" (Muhibbb al-Dīn al-Ṭabarī, 1998: 2/325)

4) สิทธิในเคหะสถาน

เคหะสถานหรือบ้านของมนุษย์ถือเป็นสถานที่ส่วนตัวที่เขาพึงมีสิทธิในการปฏิบัติสิ่งที่เขา
 เขาประสงค์ เป็นสถานที่พักผ่อนในชีวิตประจำวัน เป็นสถานที่สำหรับหลบหลีกความวุ่นวายที่เขา
 ประสบในสังคม และเป็นสถานที่รวบรวมบุคคลใกล้ชิดหลังจากที่พลัดพรากจากกันไปชั่วขณะหนึ่ง
 มนุษย์ทุกคนจึงหวังให้บ้านของตนเป็นสถานที่สงบที่เขาสามารถพักผ่อนทั้งกายและใจ

จากการวิจัยพบว่า รัฐอิสลามภายใต้การปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบนุ
 อัล-ค็อฎฏ็อบ ได้ให้การคุ้มครองต่อสถานพำนักของประชาชนเป็นอย่างดี โดยทั่วอาณาเขตของบ้าน
 ถือเป็นเขตที่เจ้าบ้านมีสิทธิอย่างสมบูรณ์ ห้ามผู้ใดล่วงละเมิด บุกรุก หรือเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจาก
 เขา ซึ่งสิ่งนี้ ถือเป็นพันธะผูกพันที่สำคัญระหว่างรัฐและประชาชน ดังสังเกตจากสนธิสัญญาที่กองทัพ
 อิสลามให้สัญญากับประชาชนในเขตพื้นที่ ๆ เพียงเข้าไปยึดครอง สังเกตจากการปฏิบัติตัวของเจ้าหน้าที่
 ของรัฐ หรือสังเกตจากความเข้าใจของประชาชนต่อกฎหมายของรัฐว่าด้วยสิทธิในเคหะสถาน

มุหัมมัด หะมีดุลลอฮฺ (Muhammad Hamīdullah) ได้กล่าวถึงสนธิสัญญาระหว่างแม่ทัพคอลิด อิบน์ อัล-วะลีดกับชาวคัมสัศหลังจากพิชิตเมืองใหม่ ๆ ซึ่งระบุว่า

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هذا كتاب من خالد بن الوليد لأهل دمشق

إني قد أمنتهم على دمائهم وأموالهم وكنائسهم (وسور مدينتهم لا يهدم ولا يسكن شيء من دورهم لهم بذلك عهد الله وذمة رسوله صلى والخلفاء والمؤمنين لا يعرض لهم إلا بخير إذا أعطوا الجزية)

شهد أبو عبيدة بن الجراح وشرحبيل بن حسنة وقضاعي بن عامر وكتب سنة ثلاث عشرة

ด้วยพระนามของอัลลอฮฺผู้ทรงกรุณาปรานี ผู้ทรงเมตตาเสมอ

นี่คือหนังสือสัญญาจากเคาะลิด อิบน์วะลีดที่ให้แก่ชาวคัมสัศทั้งหมด

ฉันได้รับรองความปลอดภัยในเลือดเนื้อ ทรัพย์สิน โบสถ์ และกำแพงเมืองของพวกเขา ห้ามทำลาย ห้ามบุกรุกจับจองส่วนหนึ่งส่วนใดของเคหะสถานพวกเขา พวกเขาได้รับการคุ้มครองในนามของอัลลอฮฺ ราชะฮูลของพระองค์ เหล่าเคาะลีฟะฮฺ และปวงชนมุฮิมิน ซึ่งสิ่งใดก็ตามไม่ต้องเกิดขึ้นกับพวกเขาตราบใดที่พวกเขาชำระภาษี

ยิซยะฮฺ

ร่วมเป็นสักขีพยานและรับรองโดย

อบูอับดุลอะฮฺ อิบน์ อัล-จรรอหฺ จิรหะบิล อิบน์หะสะนะฮฺ และเคาะฎอียฺ อิบน์ อามิร

สัญญา เมื่อปีที่ สิบสามฮิจเราะฮฺ (Muhammad Hamīdullah, 2001: 352)

ทั้งนี้ การยึดปฏิบัติตามกฎหมายนั้น ไม่ละเว้นแม้แต่ตัวเคาะลีฟะฮฺมุรฺเอง เมื่อเกิดคดีความหรือต้องการเข้าไปตรวจสอบพิรุณใด ๆ ในบ้านของประชาชนหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ท่านก็ต้องขออนุญาตเข้าบ้านก่อนจึงจะสามารถเข้าไปในบ้านดังกล่าวได้ดังที่ อิบน์ชะบบะฮฺ (Ibn Shabbah) ได้กล่าวว่า

خرج عمر رضي الله عنه ومعه بلال المؤذن رضي الله عنه فجعل يأتي بيوت ناس من العمال فيستأذن فإذا أذن له قال: أنا ومن معي، قال فيدخل عمر رضي الله عنه، وهو متنكر فيفتش بيوتهم. (تاريخ المدينة)

ท่านอุมร์ ได้ออกไปพร้อมกับบิลาล ผู้เคหะทำหน้าที่เป็นอัล-มุอ์ซฮิมินในสมัยท่านเราะฮูลุลลอฮฺ แล้วท่านก็ได้ไปยังบ้านของเจ้าหน้าที่รัฐหลายคน โดยท่านกล่าวขออนุญาต เมื่อได้รับอนุญาตท่านก็จะบอกแก่เขาว่า "ฉันขอเข้าไปพร้อมกับคนที่มากับ

مولی عمر فدعاهما فقال : ما حملكما على احتكار طعام المسلمين فقالا : يا أمير المؤمنين نشترى بأموالنا و نضع فقال عمر : سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول : من احتكر على المسلمين طعاما ضربه الله بالجدام و الإفلاس قال فروخ : أعاهدك الله عز و جل يا أمير المؤمنين و أعاهد الله عز و جل أن لا أشتري طعاما أبدا و أما مولی عمر فزعم أبو یحیی أنه رآه مجذوما مشدوخا زاد فيه غيره و أما مولی عمر فقال : نشترى بأموالنا و نبيع فزعم أبو یحیی أنه رأى مولی عمر بعد حين مجذوما (شعب الإيمان)

มีรายงานจากฟัรวัคคนสนิทของอุสมาน อิบน์ อัฟฟานว่าในขณะที่เคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺกำลังเดินออกจากมัสยิด ท่านได้เห็นอาหารกองหนึ่งกระจัดกระจาย ท่านเลยถามว่า "นี่อาหารอะไร?" พวกเขาตอบว่า "คืออาหารที่ถูกนำมาจากที่นั่นที่นี่"

เคาะลีฟะฮ์กล่าวว่ "ขออัลลอฮ์ทรงประทานความจำเริญแก่ฉันและผู้ที่น่ามันมา" แต่แล้ว ประชาชนคนหนึ่งก็พูดขึ้นว่า "โอ้ ท่านอะมีร์ลุมินีน แท้จริงมันคืออาหารที่ถูกกักตุนมา" เคาะลีฟะฮ์เลยกล่าวว่ "แล้วใครล่ะที่กักตุนมันไว้"

พวกเขาตอบว่า "คือ ฟัรวัค และอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นคนสนิทของอุมัยรฺ"

แล้วท่านจึงส่งคนให้ไปตามคนทั้งสอง

ท่านถามว่า "อะไรเป็นสาเหตุทำให้ท่านทั้งสองต้องกักตุนอาหารของปวงชนมุสลิมด้วยล่ะ?" ทั้งสองตอบว่า "โอ้ ท่านอะมีร์ลุมินีน เราซื้อด้วยเงินทองของเราและเราก็ตังไว้"

เคาะลีฟะฮ์ อุมัยรฺ กล่าวว่ "ฉันได้ยินท่านเราะฮ์สูดลอสุดกล่าวว่ ผู้ใดที่กักกั้นคนมุสลิมจากอาหารของพวกเขา อัลลอฮ์จะทำให้เขาสิ้นเนื้อประดาตัว หรือเป็นโรคเรื้อน"

ฟัรวัค เลยกกล่าวว่ "โอ้อะมีร์ลุมินีน ฉันของสัญญากับอัลลอฮ์และกับท่านว่าฉันจะไม่หวนมากักตุนอาหารอีกต่อไปแล้ว" แต่สำหรับคนสนิทอุมัยรฺเขายังคงพูดว่ "แท้จริงเราซื้อมาด้วยเงินของเราและเราขายไป"

อนูยะฮฺยาเล่าว่ "ฉันเห็นคนสนิทอุมัยรฺเป็นโรคเรื้อนในเวลาต่อมา" (al-Bayhaqī, 1410 A.H.:7/526: 11218)

นอกจากนี้ ท่านยังได้ออกกฎหมายให้สถาบันการเงินหรือเอกชนที่รับฝากเงินของประชาชนต้องจ่ายค่าทดแทนกรณีเงินฝากสูญหาย ดังที่อัล-ญะฮะฮ์ (al-Jasās) ได้กล่าวในหนังสือ Ahkam al-Qur'an อันเลื่องลือของท่านว่

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : " أُسْتُودِعْتُ سِتَّةَ آلَافِ دِرْهَمٍ ، فَذَهَبْتُ ، فَقَالَ لِي عُمَرُ : ذَهَبَ لَكَ مَعَهَا شَيْءٌ ؟ قُلْتُ : لَا ، فَضَمَّنَنِي "

อนัส อิบน์ มาลิก ได้กล่าวว่า "ฉันได้รับฝากเงินของผู้อื่นเป็นจำนวนหกพันดิรฮัม ต่อมาฉันได้เกิดหายไป อุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฎฏ็อบเลยถามฉันว่า แล้วมีสมบัติอะไรของท่านที่หายไปพร้อมกับมันด้วยละ ฉันตอบว่า ไม่มี ท่านจึงให้ฉันต้องชดใช้" (al-Jasās, n.d.: 4/435)

เหล่านี้คือตัวอย่างของการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคในรัฐอิสลามของเกาะลีฟะฮฺอุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฎฏ็อบที่มุ่งมันสร้างความสงบสุขให้ขึ้นเกิดในสังคม

Prince of Songkla University
Pattani Campus